

Noora Niskanen, Iida Törmä

Kansainvälisesti adoptoitujen lasten kiintymyssuhteen tukeminen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

Kevät 2017

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Noora Niskanen, Iida Törmä Kansainvälisesti adoptoitujen lasten kiintymyssuhteen tuke- minen 43 sivua + 1 liite Kevät 2017
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaajat	Lehtori Anna-Riitta Mäkitalo Lehtori Katja Ihamäki
<p>Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja erityisesti lastentarhanopettajien tietoisuutta siitä, miten he voivat parhaiten tukea kansainvälisesti adoptoitujen lasten kiintymyssuhdetta. Aihe nousi suoraan työelämän tarpeesta. Keräsimme aiheesta teorian tietoa kirjallisuudesta ja kokosimme esitteen, jossa annetaan vinkkejä siitä, kuinka varhaiskasvattajat voivat tukea kansainvälisesti adoptoidun lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta. Opinnäyte toteutettiin yhteistyössä Adoptio-perheet ry:n kanssa, jonka tavoitteena on tukea kaikkia adoptiopolkua kulkevia.</p> <p>Opinnäytetyö on monimuotoinen ja se koostuu teoriataustan kokoamisesta, kahdesta konsultoivasta haastattelusta sekä varhaiskasvattajille suunnatun esitteen laatimisesta. Haastatteluissa on mukana adoptiokuraattori sekä lastentarhanopettaja, jonka ryhmässä on aloittanut syksyllä 2016 kansainvälisesti adoptoitu lapsi. Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä toimivat tutkimukset kansainvälisestä adoptiosta ja kiintymyssuhteesta. Lisäksi tarkastelemme teoriaosuudessa varhaiskasvatuksen tutkimuksia, erityisesti siltä kannalta, mitä todetaan päiväkodin aloituksesta sekä huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Hyödynnämme teorian tietoa esitteessämme. Haastatteluiden avulla pyrimme keräämään tietoa käytännön kokemuksista ja saamaan työhömmme ammatillista näkökulmaa. Esitettä varten toteutimme myös kyselyn adoptiovanhemmille.</p> <p>Esitteen viimeistelyä varten lähetimme sen arvioitavaksi työelämän kumppanillemme sekä haastateltaville ja näiden lisäksi kahdelle lastentarhanopettajalle, joilla ei ole aikaisempaa kokemusta kansainvälisesti adoptoiduista lapsista. Muokkasimme esitettämme ilmi- nouseiden asioiden perusteella. Esite koettiin hyödylliseksi ja toimivaksi välineeksi tiedon li- säämisessä. Esite tulee yhteistyökumppanimme verkkosivuille jokaisen tulostettavaksi sekä heidän mukanaan messuille jaettavaksi. Opinnäytetyömme hyöty on ennaltaehkäise- vässä työssä, jossa adoptoitulapsi saa jo varhaiskasvatuksen piirissä tarvitsemaansa tu- kea.</p>	
Avainsanat	kansainvälinen adoptio, kiintymyssuhde, varhaiskasvatus, huol- tajien kanssa tehtävä yhteistyö

Authors Title	Noora Niskanen, Iida Törmä Supporting Internationally Adopted Children's Attachment in the Early Childhood Education
Number of Pages Date	43 pages + 1 appendices Spring 2017
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	
Instructors	Anna-Riitta Mäkitalo, Senior Lecturer Katja Ihamäki, Senior Lecturer
<p>The aim of our thesis was to increase awareness among the professionals of early childhood education and especially kindergarten teachers how to support internationally adopted children's attachment. The topic for the thesis came from working life. We gathered information about our topic and based on that information compiled a brochure about how to support internationally adopted children's and their parents' attachment in the early childhood education. The thesis was made in cooperation with The Adoptive Families in Finland (Adoptioiperheet Ry), whose goal is to support all people involved with adoption.</p> <p>The thesis is multiform and it consists of theory acquisition, two consulting interviews and a brochure for kindergarten teachers. Interviews were made with an adoption curator and a kindergarten teacher who has experience of internationally adopted children. The theoretical frame of reference of our thesis was international adoption, attachment and early childhood education, particularly the starting period of daycare, and educational partnership. These are the subjects we also tried to bring up in our brochure. Based on our interviews, we tried to gather data about practical experiences and bring professional points of view to our thesis. We also collected experiences for our brochure from adoption parents using The Adoptive Families in Finland's Facebook page.</p> <p>The brochure was sent to be reviewed by our working life partner, the interviewed persons and two kindergarten teachers who do not have experience of internationally adopted children. Based on their reviews, we edited the brochure to match their comments. Our brochure became functional and useful and it meets the needs of the real working life. The brochure will be in our cooperate partner's webpage where anybody can print it. The gain of our thesis lies in preventive work in which the adopted children get the support needed in the early childhood education.</p>	
Keywords	International adoption, attachment, early childhood education, educational partnership

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tiedon lisäämisen tarve	2
3	Kansainvälinen adoptio	4
3.1	Kansainvälisen adoption historia Suomessa	5
3.2	Adoptiolaki ja kansainväliset sopimukset	6
3.3	Adoptiolapsi uudessa perheessä	8
4	Kiintymyssuhde	10
4.1	Kiintymyssuhdeteoria	11
4.2	Turvallinen ja turvaton kiintymyssuhde	13
4.2.1	Turvallinen kiintymyssuhde	13
4.2.2	Turvaton kiintymyssuhde	15
4.3	Kiintymyssuhteen kehitys	16
4.4	Kiintymyssuhteen muodostuminen adoptiossa	17
5	Varhaiskasvatus	19
5.1	Päivähoidon aloitus Suomessa	20
5.2	Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö	22
5.2.1	Kasvatuskumppanuuden periaatteet	23
5.2.2	Kasvatuskumppanuus varhaiskasvatuksen työkentällä	24
5.3	Kansainvälisesti adoptoitu lapsi varhaiskasvatuksessa	26
6	Opinnäytetyön toteutus	28
6.1	Konsultoivat haastattelut	30
6.1.1	Adoptiokuraattorin haastattelu	30
6.1.2	Lastentarhanopettajan haastattelu	32
6.2	Vanhempien näkökulman selvittäminen	34
7	Esite lastentarhanopettajille	35
7.1	Esitteen kokoaminen	36
7.2	Ammattilaisten arvio esitteestä	36
8	Pohdinta ja yhteenveto	38
	LÄHTEET	40
	LIITE 1. Esite lastentarhanopettajille	

1 Johdanto

Suomeen saapuu kansainvälisen adoption kautta vuosittain noin 150–200 lasta. Kotimaisia adoptioita taas toteutuu vuosittain vain joitakin kymmeniä. Adoptio aiheena on kuitenkin varhaiskasvatuksen piirissä vielä toistaiseksi ollut harvinainen, joten harvalta ammattilaiselta löytyy kokemusta kuinka tukea kansainvälisesti adoptoidun lapsen kasvua ja kehitystä. (Brantberg – Mäkipää – Uhtio 2013: 3.) Tässä opinnäytetyössä adoptiolla tarkoitetaan sellaista vanhemmuussuhteen syntymistä, joka vahvistetaan tuomioistuimessa ja joka tulee vanhemmuussuhteeksi biologisen vanhemmuuden tilalle. Adoptiotapahtuman jälkeen lapsella on juridisesti vain yhdet vanhemmat, jotka ovat hänen adoptiovanhempansa. (Ruohio 2012.) Adoptiovanhemmat ovat usein käyneet läpi monen vuoden odotusprosessin ja ovat usein erittäin motivoituneita tekemään yhteistyötä ammattilaisten kanssa lapsen parhaaksi. On tärkeää, että ammattilaiset ymmärtävät adoptiolasten ja heidän perheidensä haasteita. (Emma & Elias n.d.)

Suurin osa kansainvälisesti adoptoiduista lapsista sopeutuu uuteen perheeseen ja ympäristöön ajan myötä hyvin, mutta osa saattaa reagoida voimakkaasti psyykkisin oirein. Jokaisella adoptoidulla lapsella on takanaan suuri menetyskokemus, ero biologisesta vanhemmasta. Osa näistä lapsista on voinut myös kokea tämän lisäksi useita laitossi-joituksia ennen adoptioperheeseen saapumista. (Emma & Elias n.d.) Turvallisen kiintymyssuhteen muodostuminen adoptiovanhempiin onkin lapsen kehityksen kannalta tärkeää. Lapset, joilla on adoption jälkeen kiintymyssuhdehäiriön oireita, on myös suurempi riski kohdata myöhemmin muitakin ongelmia. (Raaska 2015: 4).

Idea opinnäytetyöhön syntyi eräässä päiväkodissa, jossa oli aloittanut kansainvälisesti adoptoitu lapsi ja varhaiskasvatuksen työntekijät valittivat, etteivät olleet löytäneet tietoa, kuinka perhettä ja etenkin lasta voitaisiin päivähoidossa parhaiten tukea. Opinnäytetyömme tavoitteena on koota esite, joka lisää varhaiskasvattajien tietoa kansainvälisesti adoptoitujen lasten ja adoptiovanhempien välisen turvallisen kiintymyssuhteen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Tavoitteenamme olisi, että yhteistyökumppanimme Adoptioperheet ry voisi jakaa esitettä perheille, jotka ovat adoptoineet lapsen ulkomailta. Perheet voisivat antaa esitteen eteenpäin lapsensa tulevaan päiväkotiin. Näin esite tulisi kohdennettua juuri sitä tarvitseville. Tällä tavoin esitteen hyöty tulisi maksimoitua ja samalla se tukisi huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä.

Yhteistyökumppanimme Adoptioperheet ry:n suurimpana tavoitteena on tukea kaikkia adoptiopolkua kulkevia perheitä niin aikuisia kuin lapsiakin. Adoptioperheet ry tarjoaa myös ammattilaisille työn tueksi erilaista tietoa. (Adoptioperheet n.d.) Tähän ammattilaisille suunnattuun osa-alueeseen myös opinnäytetyömme kohdistuu ja täydentää järjestön nykyistä toimintaa.

Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä toimivat tutkimukset kansainvälisestä adoptiosta ja kiintymyssuhteesta. Lisäksi tarkastelemme teoriaosuudessa varhaiskasvatuksen tutkimuksia, erityisesti siltä kannalta, mitä todetaan päiväkodin aloituksesta sekä huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Haastattelimme opinnäytetyötämme varten adoptiokuraattoria sekä lastentarhanopettajaa, jotta saisimme esitteeseemme työelämän näkökulmaa sekä hyväksi havaittuja käytäntöjä. Keräsimme myös kokemuksia Adoptioperheet ry:n Facebookin -sivujen avulla adoptiovanhemmilta. Näiden tietojen pohjalta kokosimme esitteen. Lähetimme esitteen myös arvioitavaksi, jotta siitä tulisi mahdollisimman toimiva kokonaisuus.

2 Tiedon lisäämisen tarve

Opinnäytetyömme kehittämistehtävänä on vastata työelämän tarpeeseen ja edistää lastentarhanopettajien tietoisuutta adoptiolasten ja adoptiovanhempien välisen turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Myös vuosina 2007–2009 toteutettu Valtakunnallinen adoptio-osaamisen kehittämishanke korostaa opinnäytetyömme aiheen tärkeyttä ja tarpeellisuutta varhaiskasvatuksessa (kts. Pärssinen-Hentula 2009).

Opinnäytetyömme aihe on rajattu koskemaan ainoastaan päiväkotikäisiä eli 1–5-vuotiaita lapsia, jotka ovat tulleet kansainvälisen adoption kautta Suomeen. Ikähaarukka valikoitui toimintaympäristön mukaisesti. Kiintymyssuhteen syntymisen kannalta pidetäänkin tärkeinä lapsen viittä ensimmäistä ikävuotta (Rusanen 2011:19). Emme kuitenkaan halua rajata sen tarkemmin adoptoiduksi tuleminen ikää vaan keskittyä kokonaisuudessa päiväkotikäisiin.

Rajasimme aiheemme koskemaan vain kansainvälisesti adoptoituja lapsia, sillä heidän osuutensa Suomessa tapahtuvista adoptioista on huomattavan suuri. Viime vuosina kotimaisia adoptioita toteutui joitakin kymmeniä ja kansainvälisiä adoptioita noin 150–

200. Vuonna 2009 Suomessa oli 3644 kansainvälisesti adoptoitua lasta. Suurin osa näistä lapsista on Venäjältä, Kiinasta, Thaimaasta, Kolumbiasta ja Etiopiasta. (Raaska 2015: 9.)

Päätimme rajata aiheemme myös liittymään ainoastaan lasten ja vanhempien väliseen kiintymyssuhteeseen, sillä työelämässä syntynyt tarve liittyi juuri tähän. Usein ulkomailta adoptoidut lapset ovat eläneet ensimmäisen elinvuotensa ympäristössä, jossa mahdollisuus virikkeisiin tai pysyviin hoivasuhteisiin on rajoittunut. Näiden puutteiden tiedetään lisäävän riskiä muun muassa kiintymyssuhdehäiriöihin. Adoption jälkeiset kiintymyssuhdehäiriön oireet muodostavat riskin myöhemmille ongelmille, jotka usein liittyvät lapsen kehitykseen. Pienen lapsen hyvinvointiin vaikuttaa suuresti turvallisen kiintymyssuhteen syntyminen. (Raaska 2015: 4.)

Kansainvälistä adoptiota on tutkittu kokonaisuudessaan paljon, mutta varhaiskasvatukseen liittyvää tutkimusta on tehty hyvin vähän. Ulkomailta adoptoitujen lasten kiintymyssuhdehäiriöistä on tehty ainakin yksi väitöskirja (kts. Raaska 2015). Sosiaali- ja terveysministeriö ja Helsingin kaupunki rahoittivat vuosina 2007–2009 järjestetyn Valtakunnallisen adoptio-osaamisen kehittämishankkeen VAHKE:en, jonka tuloksena suositeltiin adoptio-osaamisen lisäämistä muun muassa sosiaalityön koulutuksessa. Myös päivähoidon ja koulun henkilöstön suositeltiin kouluttautuvan adoptiolasten ja perheiden kohtaamiseen. Adoptioperheet kertovat, että kohtaamiset ammattilaisten kanssa ovat monesti turhauttavia, sillä ammattilainen tietää adoptiosta sekä adoptiolapsen ja -perheen erityispiirteistä vähemmän kuin perhe itse. (Pärssinen-Hentula 2009: 19.)

Tällä hetkellä adoptioon liittyvä tieto ja tutkimus eivät kuulu eri alojen peruskoulutuksiin kuin satunnaisesti eikä täydennyskoulutusta ole saatavilla. Kun adoptioon liittyvien perusasioiden osaaminen ja ymmärrys taataan kaikille perheille suunnatuissa palveluissa, voidaan perheitä auttaa tasapuolisesti. Näin myös entistä useampi lapsi ja nuori saa tarvitsemansa tuen varhain, eivätkä ongelmat kasva ajan myötä liian suuriksi. Näihin ammattilaisten koulutustarpeisiin pyrittiin vastaamaan VAHKE-hankkeella, jossa järjestettiin yksipäiväisiä seminaareja ympäri Suomea yhteensä yhdeksän vuosina 2008–2009. (Brantberg – Mäkipää 2009: 155.)

Seminaarien punainen lanka oli kiintymyssuhdeteoria. Suurimmalla osalla esimerkiksi terveydenhoitajista, sosionomeista ja lastentarhanopettajista on osaamista ja tietoa varhaisesta kiintymyssuhteesta ja kiintymyssuhdeteoriasta, mutta ei välttämättä kykyä

yhdistää näitä asioita adoptiolapsiin ja -perheisiin. Hankkeessa huomattiin myös, että monet adoptioon liittyvät asiat olivat osallistujille täysin uusia ja he eivät olleet tulleet ajatelleeksi niitä adoptioperheiden kanssa työskennellessään. Seminaarit koettiin erittäin tarpeellisiksi ja hyödyllisiksi. Hyvin harvalla seminaariin osallistuvalla oli aiempaa adoptioon liittyvää koulutusta tai tietoa. (Brantberg – Mäkipää 2009: 155–159.) Tämä toteutettu VAHKE-hanke tuo vahvasti esille opinnäytetyömme tarpeellisuutta työelämässä.

3 Kansainvälinen adoptio

Kansainvälinen adoptio on globaalia lastensuojelutoimintaa (Pösö 2013: 35). Adoptiolainsäädännössä sen lähtökohdaksi on asetettu lapsen etu, jonka tarkoituksena on edistää lapsen parasta muun muassa etsimällä hänelle sellaiset perheolosuhteet, joissa hän voi kasvaa ja kehittyä parhaalla mahdollisella tavalla. 2000-luvun alussa kansainvälinen adoptio lisääntyi voimakkaasti Suomessa, jonka seurauksena adoptiolasten määrä on viime vuosina kasvanut päiväkodeissa, kouluissa sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden piireissä. (Koskinen – Sarkkinen – Salva 2014: 7.)

Maailmanlaajuisesti lapsia adoptoidaan eri valtioiden välillä noin 20 000–30 000 vuosittain, josta Suomen osuus adoptiotoimijana on hyvin pieni. Suomessa on tällä hetkellä noin 4000 kansainvälisen adoption kautta tullutta lasta. (Koskinen – Sarkkinen – Svala 2014: 7.) Vuosittain Suomeen adoptoidaan 150–300 lasta, mutta viime vuosina kansainvälisten adoptioiden määrä on ollut hieman laskussa. Vuonna 2015 Suomeen adoptoitavaksi luovuttivat eniten Etelä-Afrikka, Kiina, Thaimaa ja Filippiinit. (Adoptiot 2015 2016.) Adoptioperheet ry:n sivuston mukaan kotimaassa adoptoiduista lapsista ei ole samanlaista tilastotietoa saatavissa, mutta Suomessa syntyneitä lapsia adoptoidaan noin 30-50 vuosittain (Kotimaan adoptio n.d).

Kansainväliseen adoptioon on monia eri syitä. Näitä syitä voivat olla esimerkiksi puutteelliset kasvuolosuhteet sellaisissa maissa, joissa ei ole riittävästi resursseja hoitaa kaikkia syntyviä lapsia. Joissakin maissa tietyn sukupuolen lapset eivät ole toivottavia tai lapsia syntyy liikaa, eikä yhteiskunnalla ole keinoja tai tahtoa puuttua väestönkehitykseen. (Kumpumäki 2013: 119.) Adoptiolla on neljä tavoitetta, jotka tulee ottaa vakavasti. Näitä tavoitteita ovat:

1. adoption tulee koskea juridisesti ja sosioemotionaalisesti oikeita lapsia

2. adoptioon tulee olla oikeat syyt
3. adoptoidut lapset tulee sijoittaa oikeille adoptiovanhemmille
4. adoptiolapsi tulee sijoittaa adoptiovanhemmille oikeiden periaatteiden mukaan toimien. (Uhtio 2010: 31.)

Suomessa on myös asetettu erilaisia säädöksiä siitä kuka saa adoptoida. Adoptionhakijat tai adoptionhakijan tulee olla täyttänyt 25 vuotta, mutta he eivät saa olla yli 50-vuotiaita tai ikäero lapseen ei saa olla yli 45 vuotta. Hakijan tai hakijoiden tulee olla myös hakenut psyykkisestä ja fyysisestä terveydentilasta lääkärinlausunto. On muistettava, että kenelläkään aikuisella ei ole subjektiivista oikeutta adoptoida lasta. (Sinkkonen – Tervonen-Arnkil 2015: 43.)

3.1 Kansainvälisen adoption historia Suomessa

Lapsen pois antaminen on ollut pitkään hyvin vaikea ja vaiettu asia. Vielä 1950-luvulla pyrittiin yksityiset adoptiot toteuttamaan hyvin salassa. Jopa nykypäivänä yhä avoimessa keskustelukulttuurissa oman lapsen pois antaminen tai lapsen adoptioiminen on helpompi piilottaa kulisseihiin kuin nostaa avoimeen keskusteluun. (Vanitti 2015:7.)

Sotien aikaan Suomessa oli lähes 15 000 sotaorpoa ja 75 000 lasta lähetettiin muihin Pohjoismaihin sotalapsiksi (Vanitti 2015: 6). Suomi olikin vielä 1970-luvulle asti luovuttajamaa, ja silloin täältä adoptoitiin lapsia ensisijaisesti Ruotsiin ja Tanskaan (Koskinen – Sarkkinen – Svala 2014: 7). Lapsella muuttuivat kieli että kulttuuri sekä lisäksi oma identiteetti. Yksityiskotien taustoja ei juurikaan tutkittu. Sosiaaliviranomaisten osuus näissä tapauksissa oli melko vähäistä. Biologinen vanhempi ei tiennyt kenelle hän lapsensa antoi ja takasi allekirjoituksellaan, ettei tule koskaan ottamaan yhteyttä tai etsimään lastaan. (Vanitti 2015:7.)

Aborttilaki vuonna 1970, päivähoitolaki vuonna 1973 sekä 1970-luvulla muuttuneet asenteet yksinhuoltajavanhempia kohtaan vähensivät sekä kotimaan adoptioita, että ulkomaille luovutettavien lasten määrää Suomessa (Koskinen – Sarkkinen – Svala 2014: 7). Vuonna 1985 Suomessa tehtiin Laki lapseksiottamisesta, joka määritteli kansainvälisen adoptio toiminnan lähtökohdat ja periaatteet. Vuonna 2012 tämä laki uudistettiin ja siitä tuli Adoptiolaki. (Adoptiolaki 22/2012.)

Paljon on 40 vuodessa tapahtunut kansainvälisen adoption osalta. Kansainvälinen adoptio on Suomessa alkanut 1970-luvulla ja ensimmäisinä vuosikymmeninä alle 100 lasta adoptoitiin Suomeen vuosittain (Raaska 2015: 9). Suomi on muuttunut luovuttajamaasta vastaanottajaksi ja Suomessa kansainvälisiä adoptioita tapahtuu vuosittain 120–300. Huippuvuosi on tähän mennessä ollut vuonna 2005, jolloin Suomeen adoptoitiin 338 lasta. Tämän jälkeen ulkomailta adoptoitujen lasten määrä on vuosittain hieman laskenut ja vuonna 2014 niitä tapahtui 161. (Adoptiot 2015 2016.) Laskuun ovat vaikuttaneet muun muassa luovuttajamaissa tapahtuneet elinolojen ja lastensuojelun kehittyminen. Moni lähtömaa on myös tiukentanut ehtojaan ja asettanut suurempia vaatimuksia esimerkiksi adoptioijan terveydentilalle ja varallisuudelle. Osa luovuttajamaista ovat asettaneet vaatimuksia myös adoptiolasta hakevien uskonnolliselle vakaumukselle. (Koskinen – Sarkkinen – Svala 2014: 7.) Nykyään on myös erityislaster adoption keskittyviä järjestöjä, joiden toiminta kasvaa tasaisesti. Lapsen ikä, terveydentila tai taustaan liittyvät asiat voivat vaatia erityistä tukea. (Korpiola 2012: 15.)

3.2 Adoptiolaki ja kansainväliset sopimukset

Adoption tulee olla aina ensisijaisesti lähtöisin lapsen edusta ja tarpeesta (Sinkkonen – Tervonen-Arnkil 2015: 43). Kansainväliseen adoptioon tulee luovuttaa vain ne lapset, jotka tarvitsevat adoptiokodin vieraasta maasta. Adoptioiden tarve ei voi kasvaa lapsettomuuden lisääntyessä, koska kotia etsitään aina sen tarpeessa olevalle lapselle eikä päinvastoin. Adoptiolasten kysyntä on johtanut joissakin maissa siihen, että koetaan paineita luovuttaa lapsia adoptioon, jolloin lapsen etu saattaa kärsiä. Osa lapsista, jotka olisivat adoptoitavissa ulkomaille, eivät kelpaa adoptionhakijoille, koska nämä lapset eivät vastaa hakijoiden toivetta pienestä ja terveestä lapsesta. Useimmat ulkomaille adoptoitavista lapsista ovat erityisen tuen tarpeessa, jolloin vanhempien tulee pohtia omia valmiuksiaan ja voimavarojaan tästä näkökulmasta. (Kumpumäki 2013: 119–120, 122.)

Kansainvälinen adoptio on hyvin säänneltyä. Adoptiotoiminnan lähtökohtana on YK:n lastenoikeuksien sopimus, joka koskee lasten suojelemista ja yhteistyötä lapseksiottamisasioissa (Lapsen oikeuksien sopimus 1989). Näiden lisäksi kansainvälistä adoptiota säätelevät sekä luovuttaja- että vastaanottajamaiden lainsäädännöt. Suomessa kansainvälistä adoptiota säätelee vuonna 2012 tullut uusi Adoptiolaki. (Peltonen – Timonen 2013: 12.) Suomessa uuden lain ensisijainen tavoite on edistää lapsen edun toteu-

tumista adoptio asioissa sekä parantaa asiaan osallisten oikeusturvaa ja ehkäistä itenäisiin adoptioihin liittyviä riskejä. Lisäksi tavoitteena on kehittää adoptioasioiden hallintoa sekä yhdenmukaistaa adoptioprosessia kotimaisissa ja kansainvälisissä adoptioissa. (Peltonen – Timonen 2013: 13.)

Uudessa adoptiolaissa keskeisimpiä uudistuksia lapsen näkökulmasta on, että lapsella on oikeus tuntea biologiset vanhempansa. Tämä edellyttää tietenkin sitä, että vanhempien henkilöllisyys tiedetään. Lain mukaan 12 vuotta täyttäneelle lapselle tulee aina antaa tieto biologisten vanhempiensa henkilöllisyydestä. Sääntely ei estä antamasta tietoa myös nuoremmalle lapselle. Lapsella on oikeus pitää yhteyttä biologiseen vanhempaansa tai vanhempiinsa. Tarvittaessa tuomioistuin voi panna yhteydenpito-oikeutta koskevan päätöksen täytäntöön. (Peltonen – Timonen 2013: 19–21.) Lisäksi lapsella on oikeus saada maksutta tietoja adoptioneuvonnan tai kansainvälisen adoptiopalvelun yhteydessä tehdyistä tai vastaanotetuista asiakirjoista, jotka koskevat lasta tai hänen biologisia vanhempiaan ilman, että salassapitosäännökset estävät sen. (Peltonen – Timonen 2013: 19–21.)

Adoptioneuvontaa järjestetään henkilölle, joka aikoo antaa alaikäisen lapsensa adoptoitavaksi tai henkilölle, joka on adoptoimassa alaikäisen lapsen. Tietoa annetaan muun muassa adoption tarkoituksesta ja tukitoimista, joita voi saada. Adoptioneuvonnassa myös autetaan lapsen biologista vanhempaa tai vanhempia ratkaisun teossa sekä adoptionhakijoita arvioimaan valmiuksiaan adoptiovanhemmiksi. Adoptioneuvontaa on mahdollista saada ennen adoption vahvistumista ja sen jälkeen. (Adoptiolaki 2012: 21§, 24§, 25§.)

Uuden Adoptiolain taustalla ovat muutokset adoptiokentällä sekä Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet (Peltonen – Timonen 2013: 12). Adoptioasioissa Suomea sitovat sääntelyt ovat YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, Pohjoismaiden välinen avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousa koskeva sopimus, Haagin yleissopimus lastensuojelusta yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa sekä Euroopan neuvoston lasten oikeuksien käyttöä koskeva yleissopimus. Euroopan neuvoston uudistetun yleissopimuksen ratifiointi edellytti Suomelta adoptiota koskeviin kansallisiin säännöksiin tehtäviä tarkistuksia. (Peltonen – Timonen 2013: 12–13.)

Haagin sopimus pyrkii vaikuttamaan adoptioasioihin ylläpitämällä keskeisenä periaatteena subsidiariteettiperiaatetta eli pyrkimystä ensisijaisesti turvaamaan lapsen kasva-

minen omassa perheessään tai synnyinmaassaan. Lisäksi sopimus velvoittaa estämään lasten kaappaamisen, myynnin ja kauppaamisen. Nämä voivat olla vaarana itenäisissä adoptioissa eli adoptioissa ilman virallista adoptiojärjestöä. (Kumpumäki 2013:112.) Ongelmana on usein, että tyttöjä suositetaan kansainvälisessä adoptiossa, joka herättää huolen siitä, että lapsia voidaan käyttää adoption varjolla seksuaalisesti tai taloudellisesti hyväksi. Huolta aiheuttaa myös se, että joissakin maissa lapsia adoptoidaan maan sisällä vähemmän kuin heitä luovutetaan kansainväliseen adoptioon. (Kumpumäki 2013: 125–126.)

Pohjoismaiset adoptiojärjestöt haluavat noudattaa eettisiä standardeja. Eettiset säännöt perustuvat tiiviisti Haagin sopimukseen, jossa pohjoismaisilla adoptiojärjestöillä on ollut merkittävä rooli sääntöjen syntymiseen. Järjestöt haluavat antaa tukensa lasten alkuperämaille ja jakaa tietoa sekä verkostoitua. Ne näkevät kansainvälisen adoption positiivisena ratkaisuna heikossa asemassa oleville lapsille. Järjestöjen tehtävä on tehdä vaikuttamistyötä siten, että vastaanottavat maat eivät lähettäisi epärealistisia adoptiohakemuksia ja näin painostaisi lasten synnyinmaiden viranomaisia. (Kumpumäki 2013: 125.)

3.3 Adoptiolapsi uudessa perheessä

Kansainvälisen adoption kautta Suomeen tuleva lapsi menettää kielensä ja kulttuurinsa sekä kadottaa monta aisteihin perustuvaa kokemusta kuten tuoksut, äänet, värit ja ruokaan liittyvät maut. (Kalland 2009: 37.) Adoptiovanhemmat saattavat pohtia hakiessaan adoptiolasta, että onko oikein viedä lapsi synnyinmaastaan tietäen, että lapsi joutuu sopeutumaan suuren ja vaikeaan muutokseen (Hietaranta – Pietarila – Pärssinen-Hentula 2007: 49). Jos lasta ei ole millään sopivalla tavalla mahdollista hoitaa biologisessa perheessä tai synnyinmaassa, voi kansainvälinen adoptio olla mahdollinen ja hyvä ratkaisu (Kumpumäki 2013: 112). Adoptio luo lapselle pysyvyyttä usealla eri osalla alueella, fyysistä pysyvyyttä sijoituspaikan kautta, juridista pysyvyyttä tukitoimien kautta sekä ihmissuhteiden pysyvyyttä, jotka takaavat rakentuvan identiteetin pysyvyyden. Pysyvyyden luominen on aina lapsen etu. (Pösö 2013: 38.)

Adoptiolapsen taustassa on monenlaisia kokemuksia, jotka vaikuttavat hänen käyttöönsä. Näitä kokemuksia voivat olla esimerkiksi kaltoinkohtelu, hyväksikäyttö, läheisten menettäminen, aliravitseminen, kokemukset lastenkodeista ja sijaisperheistä sekä

katkokset elämän jatkuvuuden kokemuksissa. Adoptiolapsi voi olla kiinnostumatta ulkomaailmasta, apaattinen ja omaan maailmaan vetäytyvä. (Hietaranta – Pietarila – Pärssinen-Hentula 2007: 50, 53, 56.)

Adoptiohakumatka ja ensimmäiset päivät sen jälkeen ovat molemmille, lapselle sekä vanhemmille eräänlainen kriisi ja usein lapset reagoivat tapahtumaan rajusti sekä kokonaisvaltaisesti. Hakumatka on mieleenpainuva sekä ikimuistoinen perhetapahtuma ja voimakkaat sekä ristiriitaiset tunteet ovat osa sitä. Vanhempien tehtävänä on olla lapsen kokemuksen kannattelijoita, sillä lapsen ensioireet ovat luonnollisia reaktioita hänen kokemiinsa muutoksiin. (Hietaranta – Pietarila – Pärssinen-Hentula 2007: 7–9.)

Tavallisimpia reaktioita adoptiolapsen ensimmäisinä päivinä ovat itkuisuus, hymyttömyys, reagoimattomuus, pakonomaisesti toiminen sekä yöllä oireilu kuten valvominen. Lapsi saattaa takertua aikuiseen tai vältellä kontaktia. Pelokkuus, masentuneisuus, velttous, liika nukkuminen, heijaaminen, pään hakkaaminen, fyysinen taantuminen, vatsan oireilu sekä rajojen kyseenalaistaminen ovat tyypillisiä reaktioita. (Hietaranta – Pietarila – Pärssinen-Hentula 2007: 50, 53, 56.)

Monet lapset oireilevat edellä mainituilla oireilla vielä kuukausia kotiin asettautumisen jälkeenkin. Lisäksi vieraat ihmiset ja tilanteet voivat aiheuttaa oireilua. Vanhemmat voivat auttaa olemalla lähellä lasta ja läsnä. Oireet vähenevät yleensä asteittain. Tärkeää on mennä lapsen ehdoilla ja pienet edistysaskeleet kertovat, että lapsi alkaa pikkuhiljaa sopeutua. Nämä edistysaskeleet voivat jäädä adoptiovanhemmilta huomaamatta tavallisessa arjessa. Ulkopuolisen on helpompi havaita pieniä edistysaskeleita. Heidän havaintonsa lapsen edistymisestä sekä lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen kehityksestä, voivat olla tärkeä viesti vanhemmille. Nämä pienet edistysaskeleet auttavat muodostamaan kiintymyssuhteen alkua. (Hietaranta – Pietarila – Pärssinen-Hentula 2007: 69, 72.)

Adoptiolain uudistus lisäsi ymmärrystä siitä, että lapsen tulee tietää sekä tuntea juurensa. Adoptiovanhempia pyydetään noudattamaan adoptioneuvonnan ohjetta, jossa ohjeistetaan kertomaan adoptiolapselle heti alusta alkaen adoptiosta. Adoptiovanhemmille kerrotaan, että salailu, asioiden puhumatta jättäminen, muunnellun tai kaunistellun totuuden kertominen tai valehteleminen, on haitallista ja siitä saattaa seurata lapselle vaikeuksia, esimerkiksi oman taustan työstämisen ja identiteetin kehityksen suhteen. (Pasanen – Tervonen-Arnkil 2013: 57.) Salailu vaikuttaa perheen dynamiikkaan ja on

haitallista vuorovaikutukselle monin tavoin. Perheenjäsenillä voi olla tunne, ettei kaikki ole kunnossa, vaikkei tietäisikään mikä on vialla. Vuorovaikutusta, asioiden avointa pohtimista, kysymistä ja kysymykseen vastaamista vaikeuttaa salaisuuden säilyttäminen ja kätkeminen. (Varilo 2015: 292.)

Avoimella vuoropuhelulla on paljon myönteisiä vaikutuksia. Perheissä, joissa on avointa vuoropuhelua, lapset luottavat paremmin adoptiovanhempiansa. Avoin vuoropuhelu tarkoittaa sitä, että adoptio on esillä perheen arjessa ja siitä voidaan puhua perheen kesken. Olennaista on perheessä vallitseva ilmapiiri, jossa mahdollistuu avoin, rehellinen ja emotionaalisesti virittynyt kommunikaatio. Lisäksi perheellä tulisi olla lapsen tarpeita sekä syntymätaustaa kunnioittava ja kiinnostunut suhtautuminen, vaikka kattavaa tietoa lapsen alkuperästä ei olisikaan olemassa. (Pasanen – Tervonen-Arnkil 2013: 58– 59.)

4 Kiintymyssuhde

Hyvään elämään kuuluu kyky ja mahdollisuus kiintyä toisiin ihmisiin. Tämä kyky on kaikilla synnynnäinen, mutta se ei kypsy itsestään. Se kehittyy voimakkaaksi kokemuksissa, joissa vastavuoroinen suhde tuo kokemuksen turvasta hätäkokemuksen tilalle. (Becker-Weidman – Shell 2008: 1.) Kiintymyssuhde kehittyy usein lapsen kehitystason mukaisesti (Kanninen – Sigfrids 2012: 30–32). Lapsi pystyy muodostamaan jopa 3-5 rinnakkaista kiintymyssuhdetta hänelle läheisiin ihmisiin esimerkiksi äitiin ja isään, sisaruksiin, isovanhempiin, adoptiovanhempoihin tai hoitajaan (Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen 2015).

Kyky kiintyä voi vaurioitua pahasti, jos lapsi jätetään toistuvasti kokemaan yksin hätää ja tylsistymään omaan maailmaansa. Vaurioitunut kiintymyssuhde tuhoaa mielenterveyden perustavimmat edellytykset. Auttaminen vaatii aivan erityistä osaamista: kykyä virittäytyä, eläytyä ja halua ymmärtää ja samalla aktiivisesti tarjota lapselle uudenlaisia kiintymyskokemusten mahdollisuuksia. (Becker-Weidman – Shell 2008: 1.)

Kiintyminen on lapsen sopeutumista tiettyihin oloihin ja se muovaa havainnointia, ajattelua, tulkintaa ja oppimista (Kanninen – Sigfrids 2012: 30–32). John Bowlby (1969, 1973, 1980), joka on kiintymyssuhdeteorian kehittäjä, määrittelee kiintymyksen käyttäytymiseksi, jonka tarkoituksena on sitoa äiti ja lapsi toisiinsa ja näin auttaa lasta selviytymään hengissä (Sinkkonen – Suhonen 2005: 117). Kiintymyssuhteeseen kuuluu kyky

kiinnittyä valikoivasti, joka pitää sisällään koko kiintymyksen idean eli kyvyn luoda erityinen ja uniikki suhde tärkeään ihmiseen (Kalland 2015: 364).

Kiintymyssuhteella viitataan samanaikaisesti sekä lapsen sisälle muodostuneisiin mielikuviin hoitavasta aikuisesta ja hoivan laadusta, että lapsen käyttäytymiseen erityisesti tilanteissa, joissa lapsi pelästyy. Samanaikaisesti käsite viittaa myös aikuisen toimintamalliin suhteessa lapseen silloin, kun lapsi kaipaa aikuisen tukea. Kiintymysmallin on havaittu siirtyvän sukupolvelta toiselle. Kyse ei kuitenkaan ole geneettisestä perimästä vaan vuorovaikutussuhteissa tapahtuvasta turvallisuuden tunteen siirtymisestä sukupolvelta toiselle. (Rusanen 2011: 58.)

Kiintymykseen kuuluu kuusi osatekijää, joita ovat:

1. suhde on pysyvä tai jatkuva
2. kohteena on tietty henkilö
3. suhde on emotionaalisesti tärkeä
4. tavoitteena on yhteyden ylläpitäminen toiseen ihmiseen
5. vastentahtoinen erossa olo aiheuttaa ahdistumista
6. tyypillistä on turvan, hyvänolon ja lohdun etsiminen

Kuudennen tekijän katsotaan olevan välttämätön kiintymyksen syntymiselle. (Hughes 2011:19.)

4.1 Kiintymyssuhdeteoria

Kiintymyssuhdeteoria on teoria vaarasta ja turvan löytymisestä. Ihmisvauvan on ajateltu varmistavan eloonjäämisensä turvautumalla häntä hoivaavaan aikuiseen uhkasignaalien aktivoiduttua. Kun ihminen kokee olonsa turvalliseksi, hän suuntaa huomionsa itsestä ulospäin. Hän on utelias, tutkii ympäristöään ja leikkii sekä on virittynyt ihmissuhteisiin. (Kanninen – Sigfrids 2012: 28.) Kiintymyssuhdeteorian kehittäjä on psykiatri John Bowlby (1907-1990). Teoriaan hän on ottanut vaikutteita etiologiasta, kehitypsykologiasta ja psykoanalyttisesta objektsuhdeteoriasta. Bowlbyn tavoitteena kiintymyssuhdeteoriassa on selittää, miksi ihmiset pyrkivät muodostamaan vahvoja, valikoivia ja kestäviä siteitä toisiinsa. (Sinkkonen – Suhonen 2005: 117.)

Bowlby (1969, 1973, 1980) käsittelee teoriassaan, sitä miten tärkeiden ihmissuhteiden katkeaminen tai jo uhka niiden katkeamisesta aiheuttaa ahdistusta. Kiintymyssuhteen Bowlby ymmärtää lapsen tapana varmistaa turvallisuuttaan. Kun lapsi kokee olonsa turvallisesti, hän kykenee ja haluaa tutkia ympäristöään. Kiintymyssuhde on myös tämän lisäksi lapsen tapa organisoida käyttäytymistään, kun jokin hätätilanne iskee. (Sinkkonen – Suhonen 2005: 117.) Lapsen tapa viestittää hätäänsä ja aikuisen vastuu valitsemastaan hoivasta ovat yhteydessä siihen millainen kiintymysmalli lapselle kasvun aikana syntyy. Jos lapsen hätään ei vastata tai siihen vastataan lasten odotusten vastaisesti, lapsi kehittää jonkin useista turvattomista kiintymismalleista. (Rusanen 2011: 14–15).

Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria keskittyi alun perin ainoastaan lapsen ja äidin väliseen suhteeseen. Hoivalla, mitä äiti antaa lapselle hänen varhaisimpina elinvuosina, on suuri merkitys lapsen mielenterveydelle. Bowlby käsittelee kirjassaan täydellistä hoivan vaalinnan puutetta, sillä on vaikutuksia tunne-elämän kehitykseen ja se saattaa tehdä lapsen täysin kyvyttömäksi solmimaan suhteita muihin ihmisiin. (Bowlby 1957: 10–11.) Nykypäivänä kiintymyssuhdetta käsittelevässä kirjallisuudessa kiintymyksen kohdetta ei ole tarkoin nimetty, vaan se usein on lapsen elämässä tärkeässä roolissa oleva aikuinen (vrt. Rusanen 2011; Sinkkonen – Suhonen 2005).

Kiintymyssuhdeteoria on jaettu neljään eri vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa lapsi käyttäytyy luonteelleen ominaisella tavalla vieraita ihmisiä kohtaan. Lapsen erottelukyky ihmisten välillä tapahtuu kuulo- ja hajuaistien perusteella. Huonoissa kasvuoloissa lapsen erottelukyky ihmisten välillä kehittyy hitaammin. Ensimmäinen vaihe kestää syntymästä 8–12 viikon ikään asti. Toisessa vaiheessa lapsi suhtautuu edelleen kaikkiin myönteisesti, mutta lapsen käytös äitiä kohtaan muuttuu erityiseksi. Toinen vaihe kestää puolen vuoden ikään asti, mutta olosuhteista riippuen se voi kestää pidempäänkin. (Bowlby 1969: 266.)

Kolmas vaihe alkaa 6–7 kuukauden iässä, mutta sen alku voi viivästyä ensimmäiseen syntymäpäivään saakka, jos lapsen ja äidin välinen kontakti on ollut vähäistä. Tämän vaiheen aikana lapsen myönteisyys vieraita ihmisiä kohtaan vähenee. Vieraat ihmiset herättävät lapsessa varovaisuutta ja saattavat saada lapsessa aikaan niin sanotun hätätilan. Kolmannessa vaiheessa lapsi alkaa käyttämään äitiä tukena, jonka avulla voi tutkia turvallisesti ympäröivää maailmaa. Tämä vaihe voi kestää noin kolmanteen ikävuoteen asti. Neljännessä vaiheessa lapsi alkaa ylläpitää läheisyyttä tavoitteellisesti

“kiintymys-hahmoon” eli äitiin kognitiivisen kartan avulla. Kognitiivisen kartan avulla äidistä tulee enemmän tai myöhemmin itsenäinen kohde. Lapsi alkaa ymmärtämään, mikä hänen toimintansa vaikuttaa siihen, että äiti tulee hänen luokseen tai lähtee hänen luotaan pois sekä millä toimenpiteillä hän voi muokata äidin käytöstä. Lapsi alkaa oivaltamaan äidin tunteita ja motiiveja, jonka kautta heidän suhteensa voi kehittyä monimutkaisemmaksi. (Bowlby 1969: 267–268.)

4.2 Turvallinen ja turvaton kiintymyssuhde

Kiintymyssuhteiden tutkimusmenetelmällinen kehittyminen alkoi, kun Mary Ainsworth (1978) alkoi tutkia lapsen ja äidin vuorovaikutusta vierastilannetutkimuksensa avulla eli *The Strange Situation* -menetelmällään. Tutkimuksensa pohjalta hän luokitteli lapset turvallisesti ja turvattomasti kiintyneisiin. Tämän lisäksi turvattomat jakautuvat vielä välttelevään ja estottomaan kiintymyssuhteeseen. (Sinkkonen – Suhonen 2005: 118.) Tällä kiintymyssuhteen laadulla on merkittävä vaikutus lapsen sosiaaliseen, emotionaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Lapset, jotka muodostavat turvallisen kiintymyksen heitä huolehtivaan aikuiseen, muodostavat myös parempia kiintymyssuhteita kavereihinsa. Heillä on myös parempi itsetunto kuin turvattomilla lapsilla. (Rusanen 2011: 57.)

Turvallinen kiintymyssuhde tukee lapsen kehitystä monin eri tavoin esimerkiksi itseluottamusta, fysiologista ja emotionaalista säätelyä, sosiaalisia taitoja suhteessa ikätovereihin, omanarvontunnetta, empatiaa toisia ihmisiä kohtaan, älyllistä kehitystä sekä viestinnällisiä ja kielellisiä taitoja. (Hughes 2011: 20.) Kiintymyssuhteen muodostumisella on siis erittäin tärkeä tehtävä lapsen kehityksessä. Jos adoptiolapsella ei ole vielä syntynyt turvallista kiintymyssuhdetta kehenkään ennen adoptiota, on sen syntymistä tärkeä tukea myös varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatus on iso osa lapsen arkea ja elämää. (Brantberg – Mäkipää 2009: 155.)

4.2.1 Turvallinen kiintymyssuhde

Turvallisella kiintymyssuhteella tarkoitetaan turvallista kiintymysmallia, jossa lapsi käyttää vanhempaansa turvallisuutensa perustana. Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus tuottaa molemmille iloa, jonka lisäksi tunteita ilmaistaan kielellisesti ja ei-

kielellisesti. Turvallisesti kiintyneen lapsen on helppoa ottaa kontaktia vanhempaan. Lapsi kykenee hakemaan tukea stressitilanteessa hänelle tärkeiltä aikuisilta ja riittävän läheisyyden jälkeen hän kykenee palaamaan takaisin leikkeihinsä. (Rusanen 2011: 63.) Turvallisessa kiintymyssuhteessa vanhempi osaa vastaanottaa lapsen joskus kaotista tunneilmaisua ja hätää. Näissä tilanteissa vanhempi tarjoaa hädän rinnalle lempeän ja rauhoittavan puolen. Tällöin lapselle tulee kokemus, että hädän ilmaiseminen johtaa johdonmukaisesti hoivan saamiseen. (Kanninen – Sigfrids 2012: 32) Turvallisesti kiintyneen lapsen tunnistaa siitä, että hän kykenee hakemaan läheisyyttä ja turvaa vaaratilanteissa. Hän pystyy, ikätasoaan vastaavaan itsenäiseen leikkiin, kun ympäristö on turvallinen. (Kalland 2009: 54.)

Turvallinen kiintymyssuhde tukee lapsen kasvua ja kehitystä. Lapsi saa sen kautta voimavaroja ja malleja omiin tulevaisuuden ihmissuhteisiinsa (Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen 2015). Turvallinen kiintymyssuhde ei suojaa elämän kolhuilta. Sen on todettu olevan yhteydessä muun muassa lapsen kykyyn tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteita ja toimintaansa. Se on myös yhteydessä kykyyn eläytyä muiden mieleen, leikkimiskykyyn niin yksin kuin ryhmässä sekä kykyyn sopeutua stressiin ja elämän kolhuihin. Päiväkodissa turvallisesti kiintyneellä lapsella on muita suurempi todennäköisyys muodostaa luotettava suhde omahoitajaan, johon hän kykenee turvautumaan hädän hetkellä. Turvallisesti kiintynyt lapsi kommunikoi niin myönteisiä kuin kielteisiä tunteitaan sekä vanhemmille että hoitajille. (Kanninen – Sigfrids 2012: 32)

Turvallinen kiintymyssuhde mahdollistaa lapselle paremman kyvyn tunnistaa ja ilmaista tunteita, hyvän itsesäätelykyvyn, hyviä sosiaalisia valmiuksia, parempaa kykyä toipua stressitekijöistä sekä vähemmän haasteellista käyttäytymistä. (Kanninen – Sigfrids 2012: 35.) Rusasen mukaan on lisäksi havaittu, että turvallisesti kiintyneet lapset kykenevät tasapainoisempaan emotionaaliseen ilmaisuun ja heidän tunneskaalansa on laajempi kuin turvattomasti kiintyneillä (2011: 63). Nämä lapset omaavat monipuolisemmat taidot ratkaista konfliktitilanteita ja ovat vähemmän aggressiivisia. Heillä on hyvää sosiaalista kehitystä sekä valmiuksia toimia saman ikäisten kanssa (Rusanen 2011: 64).

Turvallisen kiintymyssuhteen kehittyminen edellyttää, että lapsi on elänyt melko pysyvässä ja ennakoitavissa ympäristössä sekä saanut sensitiivistä hoivaa ja huolenpitoa. Monilta adoptoivaksi tulevilta lapsilta nämä edellytykset ovat puuttuneet joko kokonaan tai osittain. He ovat saattaneet kokea laiminlyöntejä, fyysistä pahoinpitelyä tai jopa sek-

suaalista hyväksikäyttöä. Nämä tekijät ovat yhteydessä turvattomiin kiintymyssuhdemalleihin. Ääritapauksissa lapsi ei ole kokenut ainuttakaan ihmissuhdetta, johon hän olisi voinut kiinnittyä. (Sinkkonen 2001.)

4.2.2 Turvaton kiintymyssuhde

Turvattomassa kiintymysmallissa kiintymysjärjestelmän toiminta on häiriintynyt (Rusanen 2011: 65). Häiriintymiseen voivat vaikuttaa muun muassa pelko, negatiivinen tunnetila sekä krooninen stressi. Näiden tunteiden aiheuttajia voivat olla erilaiset tilanteet ja olosuhteet kuten ero biologisesta vanhemmasta. (Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen 2015).

Turvaton kiintymys kehittyy vähitellen seurauksena siitä, ettei aikuinen vastaa lapsen hätään tai reagoi siihen epäjohdonmukaisesti. Turvattoman kiintymysmallin yksi muoto on välttelevä kiintymysmalli. (Rusanen 2011: 65.) Välttelevä tai ristiriitainen kiintymysluokittelu ei itsessään ole merkki ongelmasta vaan näissä lapsi on oppinut välttämään ei-toivottujen tunteiden ilmaisua. Tähän johtaa usein tilanteet, joissa lapsi huomaa vanhemman vetäytyvän pois tiettyjen tunteiden ilmaisujen johdosta, esimerkiksi pahan olon. (Kanninen – Sigfrids 2012: 33.) Tällöin lapsi joutuu kehittämään turvallista aikuisesta kompensoivan itsesäätelysysteemin, jonka hän ottaa käyttöön hädän hetkellä rauhoittaakseen itsensä (Rusanen 2011: 65).

Estottomassa kiintymyssuhdehäiriössä taas lapsi ei muun muassa tee mitään eroa aikuisten välillä, vaan on esimerkiksi valmis lähtemään myös tuntemattomien ihmisten mukaan. Ahdistavissa tilanteissa hän ei osaa turvautua kehenkään tiettyyn aikuiseen. Häiriö on liitoksissa tarkkaavaisuus- sekä käytösongelmiin sekä kognitiiviseen tasoon, mutta esiintyy selkeästi spesifisenä oirekuvana. Kaikki kiintymyssuhdehäiriöt ovat yhteydessä moniin psyykkisen, sosiaalisen ja kognitiivisen kehityksen ongelmiin. (Sinkkonen 2001.)

Kutakin kiintymystyyppiä voi ajatella ulottuvuutena. Voimme olla enemmän tai vähemmän turvallisesti tai turvattomasti kiintyneitä. Turvaton-välttelevä-ulottuvuuden toisessa päässä lapsi voi olla ulospäin näennäisesti reipas ja pärjäävä, mutta sisäisesti tuntee olonsa turvattomaksi. Osa lapsista voi ulkoisesti näyttää varsinaisilta auringonsäteiltä, vaikka sisäinen todellisuus on tyystin erilainen. Kehityksellisesti lapsella on suuri riski

jäädä etäiseksi omista tuntemuksistaan niin mielen kuin kehon tasolla. Lapsi saattaa kasvaa aikuiseksi uskoen, ettei hänellä oikeastaan pitäisi olla tunteita, koska kukaan ei näytä olevan niistä kiinnostunut. Jos tunnesäätely ei lapselle tule vanhemmalta, lapselle ei välity kokemusta siitä, miten omia tunnetiloja muokataan ja säädellään sekä miten tasapainoa ylläpidetään. (Kanninen – Sigfrids 2012: 33.)

4.3 Kiintymyssuhteen kehitys

Kiintymyssuhde kehittyy lapsen ensimmäisten elinvuosien aikana. Turvallinen kasvuympäristö luo hyvän pohjan lapsen fyysiselle sekä psyykkiselle kasvulle ja kehitykselle. (Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen 2015.) Vuorovaikutus biologisen äidin kanssa alkaa jo raskauden aikana. Vuorovaikutus tapahtuu liikkeiden, rytmien, kosketusten, tuntojen, äänien, makujen ja hajujen avulla. Äidin ja sikiövauvan yhteiset hetket ja tunnetilat löytyvät jo kohtuaikana ruumiillisina ilmaisuina. Jos äiti suhtautuu torjuvasti tai jopa kieltäytyy ruumiillisesta moniaistimuksellisesta dialogista sikiövauvan kanssa, sikiövauva saattaa yrittää aktiivisesti liikkeidensä avulla herättää dialogia äitiinsä kanssa. Vähitellen sikiövauvan liikkeet ja muu aktiviteetti vaimenevat, jos äiti ei vastaa hänen yrityksiinsä herättää dialogia. (Siltala 2015: 243–244.)

Kiintymyssuhde syntyy pikkuhiljaa lapsen kehittyessä ja tutustuessa hänen elämäänsä oleviin ihmisiin. Jotta lapsi olisi kykenevä kiintymään häntä hoitavaan ihmiseen, hänen on opittava erottamaan tämä henkilö muista ihmisistä. Bowlbyn mukaan tämä tapahtuu noin kolmen kuukauden ikäisenä. Kuitenkin vasta puolivuotiailla lapsilla on havaittu virallista kiintymyskäyttäytymistä, jolla lapsi etsii, ylläpitää ja säätelää läheisyyttä esimerkiksi yrittämällä seurata tai takertua biologiseen äitiinsä. Näissä tilanteissa kiintymyksen kannalta tärkeintä on, että lapsen elämässä olevat ihmiset reagoivat lapsen aloitteisiin riittävän nopeasti ja voimakkaasti sosiaalisella tasolla. (Rusanen 2011: 57 –58.) Vauvaiän jälkeen biologisen äidin älyllinen sensitiivisyys organisoii lapsen kiintymyssuhteen kehitystä, ei pelkkä emotionaalinen sensitiivisyys. Sensitiivisyydellä tarkoitetaan biologisen äidin kykyä havaita ja tulkita lapsen lähettämiä viestejä sekä reagoida niihin riittävän oikein, nopeasti ja johdonmukaisesti. (Sinkkonen – Suhonen 2005: 124.)

Kiintymyssuhteen syntymisen kannalta erityisen tärkeinä pidetään lapsen viittä ensimmäistä ikävuotta (Bowlby 1957: 32). Kolmen ensimmäisen ikävuoden tärkein kehitys-

haaste on minuuden kehitys. Tämä tapahtuu kiintymyssuhteiden ja lapselle tuttujen sekä tärkeiden ihmisten varassa. Viiteen ikävuoteen asti riittävän hyvissä olosuhteissa lapsilla on erityinen herkkyys muodostaa turvallinen kiintymyssuhde aikuiseen. (Rusanen 2011: 19.) Viiden ja kahdeksan vuoden ikäisistä suurin osa kestää jo eron vanhemmistaan hyvin, riippuen siitä kuinka läheisessä suhteessa hän on vanhempiansa. Onnellinen, vanhempiansa rakkaudesta varma lapsi ei joudu tuskan valtaan, mutta epävarma lapsi, joka pohtii vanhempiansa häneen kohdistamia tunteiden laatua saat-taa helposti tulkita tilanteen väärin ja erotilanteet voivat olla todella vaikeita. (Bowlby 1957: 32–33.)

Lapsi ja vanhempi tutustuvat yhdessä maailmaan jaetun huomion kautta. Tilanne, joka on koettu vaaraksi, esimerkiksi nälkä tai erotilanne, aktivoi kiinnittymiskäyttäytymisen. Kiinnittymiskäyttäytymistä voi olla esimerkiksi itku, katsekontakti tai tarrautuminen. Se, miten vanhempi vastaa lapsen läheisyyden tarpeeseen muodostuu osaksi kiintymys-suhteen työmallia. Lapsi siis muodostaa vähitellen käsityksen häntä hoitavista aikuisis-ta, joko torjuvina tai turvallisina ja huolenpitoa tarjoavina. (Kalland 2015: 364–365.)

Ongelmallista lapsen kannalta on, että hätävaihteen ollessa päällä kaikki lapsen ener-gia suuntautuu toimintaan tai puolustautumiseen. Lapsi on ikään kuin tunnekaappauk-sen vallassa ja ajattelu sekä pohdinta ovat silloin mahdotonta. Lapsi tarvitsee turvalli-sen aikuisen tukea, jottei tilanteesta synny lapselle sellaista traumaattista kokemusta, josta hänen on ylivoimaista selvitä. (Kanninen – Sigfrids 2012: 29–30.) Aikuisena moni adoptoitu voi kokea irrallisuuden ja jatkuvan etsimisen tunnetta. Tämä voi johtua var-haisen vuorovaikutuksen monista, ehkä äkillisistä muutoksista. (Pasanen – Tervonen-Arnkil 2013: 81).

4.4 Kiintymyssuhteen muodostuminen adoptiossa

Adoptiolapsen asettuminen perheeseen vie aikaa. Joidenkin tutkimusten mukaan vie vähintään vuoden ennen kuin lapsi on kiinnittynyt uusiin vanhempiinsa. (Kalland 2009: 53.) Osa kansainvälisesti adoptoiduista lapsista kärsii traumaperäisistä kiintymyssuh-dehäiriöistä, jotka ovat osa turvatonta kiintymyssuhdemallia. Näillä lapsilla saattaa il-metä psyykkisen kasvun ja kehityksen häiriöitä sekä käyttäytymisongelmia. Kaikkein tärkeintä näissä tilanteissa on auttaa lasta rakentamaan luottavaa kiintymyssuhdetta hänestä huolta pitäviin aikuisiin. (Becker – Weidman – Shell 2008: 11.) Jos lapsi on

kiintynyt johonkuhun, on hän myös kokenut eron tuskan. Vaikka ero on satuttanut lasta, auttaa kokemus häntä helpommin kiinnittymään adoptiovanhempiinsa kuin jos lapsella ei olisi ollut minkäänlaisia tunnesiteitä. (Claesdotter 2005: 10.)

Kiintymyssuhteeseen vaikuttaa lapsen aikaisemmat kokemukset, joista on muodostunut työmalli siitä voiko muihin ihmisiin turvautua ja voiko heihin luottaa. Kun lapsella on paljon kielteisiä kokemuksia, hänen lähtökohtansa on turvaton. Hänen sisäiseen työmalliin liittyy paljon kielteisiä odotuksia toisen saatavuudesta ja luotettavuudesta, omasta merkityksestä toiselle sekä siitä, onko turvallista ilmaista omia tunteita ja tarpeita. Adoptiovanhempien tehtävänä on muuttaa näitä lapsen sisäisiä työmalleja turvallisempaan suuntaan. Adoptoitu lapsi tarvitsee kaikkea sitä, mitä lapset yleensä, mutta enemmän. Lapsi, joka ei suostu lohdutettavaksi, tarvitsee juuri sitä, mitä ei halua, mutta pieninä annoksina. (Kalland 2009: 53.)

Yleensä ennen adoptiovanhemmuutta edeltää pitkä jakso lapsitoivetta sekä adoptioprosessia. Suurin osa adoptoiduista lapsista sopeutuvat uuteen perheeseen ja ympäristöön ajan myötä hyvin. Lapsen oireilu voi olla hyvin monimuotoista ja oireet ilmenevät joko heti alusta asti tai muutaman kuukauden kotonaolon jälkeen. (Emma & Elias n.d.) Lapsi saattaa pakonomaisesti totella, hoivata ja viihdyttää aikuista. Lapsi voi pelätä menettävänsä adoptiovanhempiensa. Hän saattaa sulkea pois toiset ja olla yksinäisyyden ja hylkäämisen ympäröimä. (Siltala 2015: 257–258.)

Jokaisella adoptoidulla lapsella on takanaan suuri menetyskokemus, ero biologisista vanhemmista. Osa näistä lapsista on voinut myös kokea useita laitossijoituksia ennen adoptioperheeseen pääsemistä. (Emma & Elias n.d.) Lapsella on voinut olla useita ihmissuhdealoituksia sen jälkeen, kun hän on eronnut biologisista vanhemmistaan. Etenkin isoissa lastenkodeissa lapsella on saattanut olla useita kymmeniä aikuisia elinvuosiensa aikana. Tästä voi seurata lapselle erilaisia ihmissuhde- ja luottamusvaikeuksia. Lapselle saattaa olla samantekevää kuka hänestä huolehtii eikä hän uskalla kiintyä kehenkään. Hän voi ottaa ventovieraatkin ujostelematta vastaan, jolloin lapsi ei enää valikoi ihmissuhteitaan. (Siltala 2015: 257).

Kaikkeen tähän lapsi tarvitsee emotionaalisesti ja ruumiillisesti eläytyvän ja antautuvan adoptiovanhemman, joka on kärsivällinen ja vastaanottokykyinen (Siltala 2015: 258). Adoptiolapsen kiinnittyminen uusiin vanhempiin alkaa tapahtua aikuisten antaman hoidon kautta. (Mäkipää 2010: 15). Adoptiovanhemmat kuvaavat usein ensimmäisiä yhtei-

siä vuosia intensiivisiksi, jolloin avun ja tuen saaminen on ollut hyvin tarpeellisia. Vanhemmat ovat läpikäyneet monen vuoden odotusprosessin, joten tämän takia he ovat usein erittäin motivoituneita tekemään yhteistyötä ammattilaisten kanssa lapsen parhaaksi. On tärkeää, että ammattilaiset ymmärtävät adoptiolasten ja heidän perheidensä haasteita. (Emma & Elias n.d.)

Adoption alussa lapsi ei välttämättä tunnu omalta ja voi olla vaikea tuntee itsensä äidiksi tai isäksi. Yhteisen arjen myötä tunne äitiydestä ja isyydestä syntyy ja syvenee jokaisella yksilölliseen tahtiin. (Hietaranta – Pietarila – Pärssinen-Hentula 2007: 21–22.) On tavallista, että aluksi lapsi pystyy kiintymään vain toiseen vanhempaan. Kun lapsi on pystynyt luomaan kiintymyssuhteen toiseen vanhempaan, hänellä on valmiuksia luoda kiintymyssuhde muihin tärkeisiin aikuisiin. Tärkeä on muistaa, että molempia vanhempia tarvitaan, vaikka lapsi ei välttämättä halua edes tulla toisen syliin. Se voi herättää vanhemmassa surua ja pettymyksen tunteita, kun lapsi ei hakeudu hänen hoivaansa. (Hietaranta – Pietarila – Pärssinen-Hentula 2007: 24.)

Vuorovaikutuksenkatkos biologisista vanhemmista voi aiheuttaa lapselle ongelmia hänen myöhemmissä vuorovaikutussuhteissaan. Osa lapsista saattaa varmistaa ja tarkkaan valikoida suhteensa toisiin. (Siltala 2015: 257–258.) Lapsen voi olla vaikea ottaa vastaan huolenpitoa ja hoivaa aikuisilta, jos hän on joutunut pettymään usein aikuisuhteissaan. (Mäkipää 2010: 15.) Tärkeää on varhainen vuorovaikutus, eikä sitä saisi yhdenkään lapsen kohdalla laiminlyödä eikä sitä saisi tehdä katkonaiseksi. Yhteiskunnan tulee vastata siitä, että lapselle löydetään uusi turvallinen ja pysyvä hoitosuhde, kun lapsen ja hänen biologisten vanhempiensa suhde on katkennut. Hyvin valmennettu ja tukea saava adoptioperhe pystyy takaamaan lapselle pitkäaikaiset ihmissuhteet. Lapsen ja adoptiovanhempien välille muodostuu intensiivinen kiintymyssuhde, jonka pysyvyydestä tulee huolehtia. Tutun ja turvallisen aikuisen kanssa lapsi kykenee käsittelemään kokemaansa ja eheytyään. (Pasanen – Tervonen-Arnkil 2013: 62–63.)

5 Varhaiskasvatus

Suomen varhaiskasvatuslaki määrittelee varhaiskasvatuksen lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 1973: 1§). Laadukas varhaiskasvatus vaikuttaa positiivisesti lasten hyvinvointiin ja oppimiseen (Kirveslahti –

Sivén – Vahala – Vihunen 2014: 213). Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä edistää hyvinvointia (Varhaiskasvatustalaki 1973: 2§).

Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena kuten esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana. Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on Suomessa oikeus saada varhaiskasvatusta. (Varhaiskasvatustalaki 1973: 2a§.) Varhaiskasvatustalpalveluja voivat tuottaa kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat (Kirveslahti – Sivén – Vahala – Vihunen 2014: 224).

Suomalainen varhaiskasvatus perustuu YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen, perusoikeussäännöksiin sekä muuhun kansalliseen lainsäädäntöön. Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset ja varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet luovat pohjan kuntakohtaisille ja yksikkökohtaisille varhaiskasvatustal suunnitelmille. Varhaiskasvatustal suunnitelman perusteet mahdollistavat varhaiskasvatuksen yhdenvertaisen toteutumisen koko maassa sekä ohjaavat laadun kehittymistä ja lisäävät henkilöstön ammatillista tietoisuutta, vanhempien osallisuutta sekä moniammatillista yhteistyötä. (Kirveslahti – Sivén – Vahala – Vihunen 2014: 224–225.)

5.1 Päivähoidon aloitus Suomessa

Päivähoidon aloitus tapahtuu kotikäynnin, aloituskeskustelun ja tutustumisvaiheen kautta (Karikoski – Tiilikka 2011: 85). Varhaiskasvatuksen tarkoituksen on turvata ja edistää lapsen kehitystä vanhempien ollessa työelämässä. Varhaiskasvatusta suunnitellaan voimassa olevaan lainsäädäntöön sekä varhaiskasvatustal suunnitelmiin perustuen. Näiden tarkoituksena on muun muassa tukea kotien kasvatustal työtä ja lapsen kehitystä monipuolisesti. (Rusanen 2011: 192.)

Päivähoidossa aloittaminen on usein lapsen syntymän jälkeen toinen merkittävä siirtymävaihe. Varhaiskasvatuksen ammatillisesta alkaa kehittyä lapsen toissijaisen kiintymyssuhteen kohde. Pieni lapsi on haavoittuvainen ja tämän takia hyvän sekä turvallisen vuorovaikutussuhteen luominen lapsen ja häntä hoitavien aikuisten välillä on erityisen tärkeää. Toissijaisen kiintymyssuhteen syntymiseen vaikuttaa huomattavasti aikuisen emotionaalinen saatavilla olo. Päivähoitoon sopeutumiseen vaikuttaa olennaisesti se, miten lapsi kiinnittyy omaan hoitajaansa. Turvallisesti hoitajiinsa kiinnittyneet lapset

ovat empaattisempia ja itsenäisempiä sekä tavoitteelliseen toimintaan orientoituneimpia kuin turvattomasti kiintyneet. (Sinkkonen – Suhonen 2005: 124.)

Pienen lapsen siirtymisprosessissa kodista päivähoitoon on havaittu keskeisiksi tekijöiksi heti prosessin alusta lähtien kaksi toisiaan täydentävää tekijää. Ne ovat varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja vanhempien yhteistyön merkitys sekä kasvatuskumppanuuden lähtökohtien luominen, ja yhteistyön avulla huolehtiminen lapsen turvallisesta siirtymästä ja hänen kiintymyssuhteistaan. Päivähoidon aloitus alkaa mahdollisella tutustumiskäynnillä kotona, jossa lapsi saa rauhassa tutussa ympäristössä tutustua lastentarhanopettajaan tai lastenhoitajaan. Tämän lisäksi suunnitellaan yhdessä lapsen ja vanhemman tutustumisjakso päivähoitoon, sen ajoitus sekä sisältö. Lapsen varhaiskasvatuspolun ensimmäisen siirtymäprosessin keskeisenä lähtökohtana on lapsen kiintymyssuhteen merkitys hänen kokonaiskehitykselleen. Tutustumisvaiheessa vanhemman kasvatuksellinen tietotaito lapsestaan välittyy tutustumisesta vastaavalle opettajalle tai hoitajalle. (Karikoski – Tiilikka 2011: 80–81.)

Päivähoidossa lapsen mukana kulkevat lapsen omat kokemukset elämästä ja ihmissuhteista. Päivähoidon aloittamisen liittyy ero vanhemmista sekä tutusta ympäristöstä. (Keskinen – Virjonen 2004: 132.) Päivähoito kannattaa aloittaa niin sanotulla pehmeällä laskulla, jolloin vanhempi on aluksi lapsen mukana päivähoitopaikassa ja hoito aloitetaan lyhyemmillä päivillä. Tällä tavalla lapsi pääsee tutustumaan uuteen paikkaan turvallisen vanhemman kanssa ja samalla myös vanhempi tutustuu päivähoitopaikan arkeen ja sen henkilökuntaan. Varhaiskasvatuksen eri paikoissa on käytössä erilaiset käytännöt ja niistä kannattaa keskustella varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. (Lapsi aloittaa päivähoiton n.d.)

Kun lapsi aloittaa päivähoiton, laaditaan hänelle varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä huoltajien kanssa. Suunnitelmaan on myös huomioitava lapsen omat mielipiteet ja toiveet, jotka ovat varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastuulla selvittää. Varhaiskasvatussuunnitelmassa nousevat tavoitteet on otettava huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja oppimisympäristöjen kehittämisessä. (Kauppinen – Pitkälä 2016: 10)

5.2 Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö

Valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005: 31) vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten välinen kasvatusyhteistyö määritellään kasvatuskumppanuudeksi. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan siis ammattilaisten ja vanhempien tietoista sitoutumista ja toimimista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. (Kaskela – Kekkonen 2006: 17.) Suhde lapsen vanhempiin täytyy olla toimiva, jotta lasta voidaan auttaa selviytymään päivähoidossa (Claesdotter 2005: 11). Kasvatuskumppanuuden avulla pystytään luomaan parhaat edellytykset lapsen kehityksen turvaamiselle, sillä siinä yhdistyy lapsen elämän tärkeimmät tahot, vanhempien sekä varhaiskasvatuksen ammattilaisten tiedot ja kokemukset (Heikkilä – Välimäki 2005: 31).

Uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kasvatuskumppanuus käsite on poistettu kokonaan ja tilalle on otettu käsite: huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Sen tavoitteena on huoltajien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tulee ottaa käyttöön 1.8.2017. Kasvatusyhteistyötä tukevat luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus, mikä mahdollistaa yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, kuten huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuutta ja vanhemmuutta käsittelevät kysymykset. Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeä etenkin siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen. (Kauppinen – Pitkälä 2016: 33.) Koska suunnitelma ei ole vielä otettu käyttöön käytämme teoriaosuudessa käsitettä kasvatuskumppanuus, sillä saatavilla oleva materiaali on tätä koskevaa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet vuodelta 2005 määrittelee kasvatuskumppanuuden vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten tietoiseksi sitoutumiseksi toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessin tukemisessa. Tämä edellyttää keskinäistä luottamusta, tasavertaisuutta ja toisten kunnioittamista. Vanhemmilla on aina lasten ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu sekä oman lapsensa tuntemus. Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on koulutuksensa antama ammatillinen tieto ja osaaminen sekä vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön edellytysten luomisesta. (Heikkilä – Välimäki 2005: 31.)

Kasvatuskumppanuus lähtee aina lapsen tarpeista. Siinä on kysymys vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten asennoitumisesta yhteiseen kasvatustehtävään sekä konkreettisesta organisoinnista ja sopimisesta molemmille osapuolille sopivalla tavalla. Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa lapsen edun ja oikeuksien toteuttaminen. Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on ensisijainen vastuu sisällyttää alusta alkaen perhekohtaisesti kasvatuskumppanuus luontevaksi osaksi lapsen varhaiskasvatusta. (Heikkilä – Välimäki 2005: 31.) Vaikka kasvatuskumppanuussuhde näyttäisikin ulkoisesti tuttavuus suhteelta, se on erityinen ja tarkoin säännelty ammatillinen asiakassuhde, jossa vastuu suhteen rakentamisesta ja ylläpitämisestä on osoitettu varhaiskasvatuksen ammattilaisille. (Kekkonen 2012: 102).

5.2.1 Kasvatuskumppanuuden periaatteet

Kasvatuskumppanuus rakentuu *kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden* periaatteille. Kumppanuudessa huomiota kiinnitetään siihen, miten vanhemman lasta koskeva tietämys tulee kuulluksi, vastaanotetuksi, keskusteluksi ja jaetuksi vuoropuhelussa ammattilaisten kanssa. (Kasvatuskumppanuus 2014.) Kasvatuskumppanuuteen kuuluu olennaisesti, että havaitut tiedot siirretään tarvittaessa vanhemmalle (Kanninen – Sigfrids 2012: 42.) On tärkeää, että tämä kasvattajien ja vanhempien välinen yhteistyö rakentuu luottamukselle ja toisen ihmisen tietämyksen ja osaamisen kunnioittamiselle. Jos näin ei ole, on hyvin mahdotonta jakaa lapseen liittyviä ilon- ja huolenaiheita. On osattava yhdessä puhua mahdollisista ongelmista ja saatettava asiat oikeaan suuntaan. (Claesdotter 2005: 11.)

Kuuntelu ja toisen kuuleminen ovat keskeisiä asioita vuoropuhelussa. Kuulevassa suhteessa asetutaan kuulemaan toisen ihmisen asiaa, ajatuksia ja puhetta. Se on eläytyvää kuuntelemista ja keskittymistä sekä se sisältää aina läsnäolon vaatimuksen. Arki- sessä ja hektisessä elämässä lapsen päivähoitoon tuonti- ja hakutilanteet voivat olla koko kasvatuskumppanuuden kannalta tärkein ominaisuus, jossa kuulemisen periaate näkyy vahvasti. (Kaskela – Kekkonen 2006: 32–33.)

Kunnioittava asenne kasvatuskumppanuudessa on toisen ihmisen arvostamista ja hyväksymistä. Arvostava asenne ilmenee aina ajatuksina ja sitä kautta myös tekoina. Kunnioittavan suhteen luominen on haaste erilaisuuden kohtaamisessa, sillä varhaiskasvatuksessa kohdataan paljon erilaisia perheitä, erilaisia perhekulttuureja sekä eri-

laisia arvoja. Kunnioittava suhde luodaan myönteisyyden kautta. (Kaskela – Kekkonen 2006: 34–35.)

Luottamus rakentuu edellä mainittujen periaatteiden kautta. Luottamuksen syntymiseen tarvitaan aikaa, yhteisiä kohtaamisia ja vuoropuhelua. Useimpien vanhempien mielestä luottamus varhaiskasvatuksen ammattilaisiin rakentuu ammattilaisen ja lapsen välisestä suhteesta, siitä miten ammattilaiset välittävät tietämystään lapsesta. Luottamus rakentuu myös osana vanhempien mahdollisuudesta vaikuttaa lapsen hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen liittyviin asioihin. Arkinen ja päivittäinen vuoropuhelu lapseen liittyvistä asioista luo perustan luottamukselle ja mahdollistaa yhteisen ymmärryksen lapsesta. (Kaskela – Kekkonen 2006: 36.)

Dialogin avain taas on kuulemisessa. Vain kuuleva suhde voi synnyttää aitoa vuoropuhelua, missä on tilaa kaikkien osapuolten tulla näkyviksi omien ajatuksien kautta. Dialogi toteutuu vain tasa-arvoisessa puheessa. (Kaskela – Kekkonen 2006: 38.) Dialogisuus sekä yhteistoiminnallisuus varhaiskasvatuksen ammattilaisen ja vanhemman välisissä tapaamisissa mahdollistaa sen, että vanhemmalle voi syntyä subjektiivinen kokemus lapsen päivähoidosta. Päivähoito on lapsen kehitykselle lisäarvoa tuottava kehitysympäristö ja vanhemmuutta vahvistava sekä rikastava yhteistyökumppani. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset sitoutuvat jakamaan varhaiskasvatuksen pedagogisia käsitteitä siten, että vanhemmat ymmärtävät ne ja kokevat olevansa tasavertaisia varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. (Kekkonen 2012: 109, 196.)

Haasteena varhaiskasvatuksen ammattilaiselle on syventää omaa toimijuuttaan tiedon jakajasta, dialogisten käytäntöjen ja puhetapojen käyttäjäksi, joilla vanhempia ohjataan liittymään sekä identifioitumaan lapsensa varhaiskasvatusyhteisöön. Tasavertaisuus kasvatuskumppanuudessa tarkoittaa sitä, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset asennoituvat myönteisesti ja ennakkoluulottomasti erilaisiin vanhempiin, kunnioittavat lapsen moninaisia perhekulttuureja ja rohkaisevat perheitä osallistumaan lapsensa varhaiskasvatusta koskevaan suunnitteluun ja toteuttamiseen. (Kekkonen 2012: 109, 196.)

5.2.2 Kasvatuskumppanuus varhaiskasvatuksen työkentällä

Kasvatuskumppanuus alkaa jo vanhempien ensimmäisestä aloitteesta järjestää lapselleen varhaiskasvatusta. Aluksi siitä vastaa päiväkodinjohtaja. Lapsen päivähoitopaikan

varmistumisen jälkeen käydään aloituskeskustelu ja mahdollinen kotikäynti, jotka kuuluvat kasvatuskumppanuuden aloitusvaiheeseen. Tutustumis- ja tapaamistilanteissa varhaiskasvatuksen ammattilainen pyrkii lapsen tuntemista korostamaan ja lapsikohtaiseen tiedonvaihtoon. Varhaiskasvatuksen ammattilainen, jolla on vastuu kasvatuskumppanuussuhteesta, pyrkii kaikin mahdollisin käytettävissä olevin keinoin rakentamaan, vakiinnuttamaan ja kehittämään yhteistyösuhdetta vanhempiin. (Kekkonen 2012: 168, 175.)

Kasvatuskumppanuuden työskentelyvaiheeseen kuuluvat yhteistyösuhteen vakiinnuttaminen ja lasta koskevien varhaiskasvatuskeskusteluiden syventäminen. Tarkoituksena on yhdistää varhaiskasvatuksen ammattilaisten ammatillinen asiantuntemus sekä vanhempien oman lapsen tuntemus. Siirryttäessä työskentelyvaiheeseen, niin samalla sitoudutaan dialogisuuteen kasvatuskumppanuudessa. Kasvatuskumppanuuden perimmäisin tavoite on siis lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen turvaaminen sekä lapsen identiteetin rakentaminen jatkuvassa dialogissa ja keskustelussa vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuuden kulttuuria vahvistaa toiminta- ja työkäytännöt. Näitä yhdistää näkemys lapsen ja aikuisten välisten suhteiden keskeinen merkitys lapsen tavalle ajatella, toimia, leikkiä, liikkua, kokea ja tuntea. (Kekkonen 2012: 183–184, 189–190, 196, 200.)

Vanhemmat pyrkivät määrittämään yhteistyösuhteen rajoja ja fokusta omista motiiveistaan. Esimerkiksi tilanteessa, jossa vanhempi yrittää saada selville muiden päivähoitossa olevien lasten tietoja. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen tulee osata rajata ja osoittaa itselleen sekä vanhemmalle se, mikä ei ole kasvatuskumppanuuden mukaista luottamuksellisuutta sekä kanssakäymistä. Rajanveto vaatii kasvattajalta taitoa ja tilannekohtaista kykyä. (Kekkonen 2012: 103–104.) Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on myös edistää vanhempien keskinäisiä yhteistyön muotoja ja tapoja esimerkiksi vanhempainiltojen muodossa (Heikkilä – Välimäki 2005: 31).

Varhaiskasvatussuunnitelma nostaa myös kasvatuskumppanuuden yhdeksi tavoitteeksi tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen jollekin kasvun, kehityksen tai oppimisen alueelle mahdollinen tuen tarve ja luoda yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa yhteinen toimintastrategia lapsen tukemiseksi (Heikkilä – Välimäki 2005: 32). Varhaiskasvatuksen ammattilaisen on hyvä olla tietoinen lapsen eri kasvuympäristöissä toimivien aikuisten sosiaalisten suhteiden ja roolien monikerroksellisuudesta, koska kasvatus-

kumppanuus voidaan tulkita päiväkodin ja kodin yhtymäpintoja uudelleen määrittäväksi työorientaatioksi. (Kekkonen 2012: 104.)

Kasvatuskumppanuudessa on oltava myös tilaa konflikteille ja ristiriidoille. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen vastuu ristiriitatilanteissa on niiden prosessimainen käsittely. Lisäksi varhaiskasvatuksen ammattilainen vastaa keskustelun sisällöstä ja tavoitteesta. Vuosien aikana perheet ja käsitys perheestä on muuttunut ja monimuotoistunut, joka voi omalta osaltaan vaikeuttaa sitä, kenen kanssa kasvatuskumppanuus tulee solmia. Lapsella voi olla kaksi kotia, lapsella voi olla yksi, kaksi tai useampi vanhempi, esimerkiksi yksinhuoltaja tai adoptiovanhempien lisäksi biologiset vanhemmat. (Kekkonen 2012: 198–199.)

5.3 Kansainvälisesti adoptoitu lapsi varhaiskasvatuksessa

Jokaisen lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen noudattelevat omia polkujaan. Ammattilaisten on osattava tunnistaa yksilölliset kehityspolut ja havaita, jos niissä ilmenee ongelmia. Mitä aikaisemmin kohdistetaan huomiota lapsen tarpeisiin ja muutetaan toimintaa niiden suuntaisesti, sitä parempi ennuste lapsen oppimiselle on. (Pihlaja 2001: 21.)

Kun adoptoitu lapsi on asettunut uuteen perheeseen ja löytänyt sieltä paikkansa, hän on valmis astumaan kodin ulkopuolelle luodakseen kontakteja toisiin lapsiin ja uusiin aikuisiin. Taustasta huolimatta päivähoitoon lähteminen kodin suojasta on jokaiselle lapselle jonkinlainen erokokemus. (Sinkkonen 2009: 83.) Jokaisella adoptoidulla lapsella on yksilöllinen tarinansa riippumatta siitä, milloin tai missä hänet on adoptoitu. Yhteisiä tekijöitä on kuitenkin havaittavissa: lapsi on kokenut eroja ja katkoksia ihmissuhteissaan, hän on biologisesti erilainen kuin vanhempansa ja kasvaa vieraassa kulttuuriympäristössä. Vanhempien velvollisuus on auttaa lasta korjaamaan aikaisempia kokemuksiaan eroista ja ihmissuhteiden katkeamisista. Näiden lisäksi on löydettävä keinoja työstää kulttuurieroja (vieras kieli, vieraat hajut ja maut) sekä mahdollistaa yhteenkuuluvaisuuden tunteen rakentuminen erilaisuudesta huolimatta. Nämä tehtävät kuuluvat myös varhaiskasvatukselle. (Claesdotter 2005: 10.)

Adoptiolapsi voi kiinnittyä turvallisesti kokemuksiinsa huolimatta, mutta reagoi silti voimakkaasti muutoksiin, erityisesti erokokemuksiin ja menetyksiin. Päivähoitoon menemistä täytyy siis suunnitella huolellisesti niin, että siirtymävaihe olisi lapsen kannalta

riittävän pitkä ja pohjustettu. Päivähoitoa ei kannata edes harkita ennen kuin lapsen kiinnittyminen uuteen perheeseen on riittävän vahvalla pohjalla. (Kalland 2009: 54.)

Adoptiolapsen terveyteen, päivähoito- ja koulumaailmaan sekä kielellisiin seikkoihin liittyviä osia on kartoitettu Adoptioperheet ry:n jäsenlehdessä. Kartoituksessa selvitettiin muun muassa minkälaisia ongelmia tai oirehdintoja lapsella on ilmennyt päivähoidossa. Kartoituksessa nousi ilmi, että adoptiolapset olivat kokeneet ahdistuneisuutta, taantumisreaktioita, kiukkuisuutta, itkuisuutta, aggressiivisuutta ja yhteistyöstä kieltäytymistä, eroahdistusta, ujoutta, arkuutta sekä keskittymisvaikeuksia. Ongelmia ilmeni myös ruokailussa, vessassa käymisessä ja nukkumisessa sekä pukeutumistilanteissa. Vaikeuksia oli myös sopeutua uusiin sääntöihin ja toimia osana ryhmää muun muassa kieliongelmiensa takia. (Moilanen 2005: 23.)

Kartoituksessa käy myös ilmi, että 35% vastanneista oli sitä mieltä, että lapsi jouduttiin laittamaan päivähoitoon liian aikaisin ilman vanhemman tukea. Vanhemmat kokivat, että olisivat tarvinneet huomattavasti enemmän aikaa totuttaa lasta uuteen kulttuuriin, perheeseen ja ylipäätään perhettä uuteen elämäntilanteeseen adoptiolapsen tultua. Monet vastaajista nostivat esille kartoituksessa kiintymyssuhteen kehittymisen katkeamisen liian aikaisessa vaiheessa vanhempien jouduttua takaisin työelämäänsä. Ilman perusturvallisuuden ja luottamuksen tunnetta lapsen on hyvin vaikea sopeutua muuttuviin elämäntilanteisiin. Tämän takia monet vanhemmista olisivat halunneet viettää lapsen kanssa aikaa kotona paljon pidempään. (Moilanen 2005: 22.)

Kansainvälisesti adoptoitu lapsi on valmis ottamaan vastaan uusia asioita sekä laajentamaan reviiriään myöhemmin kuin turvallisissa oloissa kasvaneet lapset. Kansainvälisesti adoptoidun lapsen kehitys kulkee omaa tahtia, jota tulee kunnioittaa sekä häntä hoivaavia vanhempia tulee kuunnella lapsen asioissa. Samoilta henkilöiltä saatu toistuva hoiva vähitellen vakuuttaa lapsen siitä, että aikuisiin kannattaa luottaa ja että he ovat lasta varten olemassa. (Mäkipää 2010: 15–16.) Päiväkodissa henkilökunnan vaihtuvuus voi olla erityisen tuskallista adoptiolapselle. Lapsen tunteita kannattaa kunnioittaa ja auttaa häntä ilmaisemaan niitä käymällä läpi tietyt seremoniat, kun joku päiväkodin henkilökunnasta esimerkiksi lopettaa. Erot ovat osa elämää ja lapsen on saatava ilmaista tunteitaan, jos joku lapselle tärkeä henkilö lähtee. Jos tähän ei kykene, ei myöskään pysty kiintymään. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen on kiinnitettävä huomiota tähän sekä houkuteltava lapsi reagoimaan. Muuten lapsi ei opi miltä asiat tuntuvat ja miten toimia, kun tuntee tietyllä tavalla. (Claesdotter 2005: 11.)

Jotta lapsi oppii käsittelemään eron aiheuttamia tunteita, hänen pitää kokea kohtuullisessa määrin eroja. Sen aikuisen, johon lapsi kiintyy, ei tule viipyä poissa liian pitkään. Päivähoidon tutustumisjaksossa on huomioitava tämä asia ja jakson on oltava riittävän pitkä. Ei ole outoa, jos päivähoitoon sopeutuminen on vaikeaa. Huolestuttavampaa on, jos lapsi ei reagoi millään tavalla eikä välitä. Tällöin lapsi ei välttämättä miellä kotia turvapaikakseen vaan kaikki aikuiset ovat hänelle samaa suurta massaa. Silloin lapsi ei välttämättä ole lainkaan valmis aloittamaan päivähoitoa. (Claesdotter 2005: 11.)

Synnyinmaassaan adoptiolapsella on saattanut olla useita hoitajia ja hänen kielellinen ympäristönsä on varmasti vaihtunut monesti ennen Suomeen tuloa. Kieli ei merkitse vain puhetta, se merkitsee myös liikkeitä, eleitä, ilmeitä, vartalon asentoja, reaktioita järkytyksiin ja konflikteihin, ääniin ja tuoksuihin. Adoptiolapsi on kokenut katkoksen kielen muodostumisen perusosiossa. Tästä syystä lapsen voi olla päivähoidossa vaikea leikkiä ryhmässä, löytää oikea etäisyys muihin ja ilmaista tunteitaan elein ja sanoin. On hyvä, jos päivähoidossa voidaan auttaa lasta ”tuomaan väriä” tunteisiin: ilmaisemaan, miltä tuntuu olla surullinen tai vihainen. Auttaa lasta leikkimään kielellä, ottamaan kieli omakseen kaikilla asteilla. On tärkeä saada apua tunteiden tunnistamisessa ja siinä, miten muiden ilmaisuja, katsekontaktia, eleitä ja reaktioita tulkitaan. Kielen on annettava väline elämän sisältämien konfliktien käsittelyyn. (Claesdotter 2005: 11.)

Erityistuen määrittäminen on aina sidoksissa aikaan ja paikkaan sekä siihen kulttuuriin, jossa eletään. Kun vanhemmat ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset havaitsevat kehityksessä viivästymistä tai poikkeavuutta, tulee tukitoimia ja pedagogiikka suunnitella lapsen tarpeista lähtöisin lapsen lähiympäristöön. Lapsella voi olla erityisen tuen tarvetta, kun lapsen kehityksessä on erityisiä haasteita esimerkiksi kielen ja kommunikaation osa-alueella, tunne-elämän tai sosiaalisen kanssakäymisen alueella, tarkkaavaisuuden suuntaamisen tai/ja ylläpitämisen alueella tai kognitiivisella osa-alueella. (Pihlaja 2001: 22.)

6 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyömme idea sai alkunsa työelämän tarpeesta. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset näyttävät tarvitsevan lisää tietoa kansainvälisesti adoptoitujen lasten kiintymyssuhteen tukemisesta. Lisäksi huomasimme, että adoptiolasten kiintymyssuhteen tuke-

misesta on tehty vain vähän tutkimuksia, joten opinnäytetyöllämme näytti olevan tilausta. Haasteena onkin, kuinka voisimme edistää varhaiskasvatuksen piirissä tietoisuutta kansainvälisesti adoptoitujen lasten kiintymyssuhteen tukemisesta.

Monimuotoisen opinnäytetyön avulla ajattelimme pystyvämme tekemään sellaisen kokonaisuuden, joka vastaa parhaiten työelämän tarpeeseen. Valitsimme toteutustavaksi esitteen tekemisen, sillä esitteen avulla saamme helposti vietyä tärkeää tietoa varhaiskasvatuksen työkentälle sekä ammattilaisille yhteistyökumppanimme hyödyntäen.

Monimuotoisessa opinnäytetyössä tärkein pohdittava osa-alue on opinnäytetyön kohderyhmä ja sen mahdollinen rajaus. Tämän kaltaisessa opinnäytetyössä tuote tehdään aina jollekin tai jonkun käytettäväksi, sillä tavoitteena on jonkun tietyn ihmisryhmän osallistaminen toimintaan tai toiminnan selkeyttäminen. (Airaksinen – Vilkkä 2003: 38–40.) Opinnäytetyömme kohderyhmänä toimii siis lastentarhanopettajat, sillä tekemämme esite on suunnattu heille työelämässä nousseen tarpeen mukaisesti. Halusimme asiantuntijahaastatteluiden avulla saada selvitettyä muun muassa esitteen lukijoiden toiveita sisällöstä sekä käytännön kokemuksia työkentältä aiheesta.

Aloitimme jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa aineiston ja kirjallisuustaustan kartoittamisen. Adoption osalta tärkeimpiä kirjallisuuslähteitämme oli muun muassa Piritta Timosen toimittama kirja ”Adoptio – Lapsen etu?”. Siinä käydään tiivistetysti läpi uusi vuonna 2012 voimaan tullut Adoptiolaki sekä adoption merkitystä adoptiolapselle. Kiintymyssuhteessa tärkeitä lähteitä olivat Bowlbyn teokset (Lasten hoivan ja hellyyden tarve sekä Attachment and loss volume 1) sekä Erja Rusasen teos: ”Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys” vuodelta 2011. Tärkeitä kirjallisuuslähteitämme kasvatuskumppanuudesta olivat Annika Claesdotterin artikkeli: ”Hylätyksi ja valituksi tuleminen jättävät jälkensä – Miten päivähoito voi huomioida tämän” sekä Marjatta Kekkosen tutkimus: ”Kasvatuskumppanuus puheena: Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä”. Näin pystyisimme haastatteluissa keskittymään teoriaa täydentäviin aiheisiin paremmin. Teoriaosioon pyrimme kokoamaan ajankohtaisista lähteistä tuoretta tietoa. Kokosimme teoriaosuuden ennen haastatteluja. Haastattelut olivat opinnäytetyömme tärkeimmät lähteet. Niistä saimme ammatillista näkökulmaa, erityisesti esitteeseen.

6.1 Konsultoivat haastattelut

Haastattelimme opinnäytetyötämme varten Yhteiset Lapsemme ry:n adoptiokuraattoria Anja Wikstedtiä sekä yksityisessä päiväkodissa työskentelevää lastentarhanopettajaa. Molemmilla on erilaista kokemusta kansainvälisesti adoptoiduista lapsista varhaiskasvatuksen työkentältä, jonka takia he valikoituivat haastateltaviksi. Haastatteluilla pyrimme tuomaan laajempaa ammatillista näkökulmaa opinnäytetyöhömmе ja sitä kautta tuotoksena syntyvään esitteeseen. Tavoitteena olisi saada käytännön esimerkkejä, jotka ovat jo testattu varhaiskasvatuksen piirissä toimiviksi tavoiksi tukea kansainvälisesti adoptoituja lapsia.

Valitsimme teemahaastattelun tiedonkeruutavaksemme, koska se antaa enemmän mahdollisuuksia tulkita vastauksia, sekä syventää saatuja tietoja. Teemahaastattelua käytetään paljon kasvat- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, joten se tuntui luontevalta valinnalta. Teemahaastattelussa on tyypillistä, että teema-alueet eli aihepiirit ovat tiedossa. Kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat teemahaastattelusta. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2009: 205–208.) Molemmissa haastatteluissamme teemoina olivat taustatietojen selvittäminen, kansainvälisesti adoptoitujen lasten kiintymyssuhteen tukeminen varhaiskasvatuksessa sekä haastattelun lopettaminen. Teemojen alla oli muutamia apukysymyksiä.

6.1.1 Adoptiokuraattorin haastattelu

Toteutimme haastattelun Yhteiset lapsemme ry:n tiloissa Helsingissä ja haastattelimme siellä Anja Wikstedtiä, joka toimii järjestössä adoptiokuraattorina. Hän on myös itse adoptiovanhempi. Haastattelua varten olimme koonneet teemahaastattelurungon. Nauhoitimme haastattelun ja litteroimme sen.

Haastattelun kautta saimme paljon tietoa kansainvälisesti adoptoitujen lasten taustoista ja perheiden kokemista haasteista varhaiskasvatuksessa. Wikstedt nosti esille tärkeitä huomioita sekä uusia näkökulmia aiheesta. Adoptiokuraattorina hänellä on pitkä kokemus adoptioperheiden tilanteista. Hänen mielestään olisi hyvä muistaa etenkin lastentarhanopettajana, että adoptiolapsilla on aina lastensuojelutausta omassa synnyinmaassaan, joka vaikuttaa lapsen kiintymyssuhteen kehitykseen. Wikstedt nosti esille myös, että adoptiolapsilla on taustalla paljon menetyksiä ja eroja, jotka vaikuttavat

myös kiintymyssuhteen. Kansainvälisesti adoptoidut lapset eivät koskaan tule suoraan biologisilta vanhemmilta adoptioperheeseen, vaan välissä on aina yksi tai useampi sijoituspaikka. (Wikstedt 2016.)

Haastattelussa nousi esille myös ajatusleikki, jonka koimme itse hyvin hyödylliseksi, ja josta voi olla hyötyä lastentarhanopettajille. Ajatusleikin avulla on mahdollista hahmottaa, jollakin tasolla kuinka suuri elämänmuutos kansainvälinen adoptio lapselle on. Kun lapsi on sijoitettuna lastenkotiin tai sijaiskotiin, lentävät adoptiovanhemmat lapsen synnyinmaahan ja hakevat lapsen Suomeen. Nämä aikuiset ovat aivan uudet ja oudot ihmiset, jotka näyttävät ja tuoksuvat vieraalta sekä puhuvat vierasta kieltä. Lapsen elämässä muuttuu tällöin aivan kaikki. Varhaiskasvatuksen ammattilaisena voi miettiä lasta joka voi hyvin, jolla on hyvät taustat sekä turvallinen koti ja eräänä päivänä jotkut kaukaisesta maasta tulevat hakemaan häntä ja vievät pois. Miten lapsi mahdollisesti reagoi? Kansainvälisesti adoptoiduilla lapsilla on usein myös taustalla vaikeita asioita ja kukaan näistä lapsista ei ole päässyt helpolla. (Wikstedt 2016.) Kansainvälisesti adoptoitujen lasten tausta tuli myös esiin teoriaosuudessa. (kts. Hietaranta –Pietarila –Pärssinen-Hentula 2007.)

Suuri merkitys on myös sillä, kuinka kauan adoptiolasta hoidetaan kotona ennen päivähoitoa aloittamista. Suosituksena on tällä hetkellä, että lapsen kanssa ollaan kotona vuoden verran. Jos lapsi on ehtinyt olemaan muutaman vuoden kotona, niin kiintymyssuhde on voinut edetä jo hyvin pitkälle. Teoriaosuuteen kokoamamme teoriaperustasta löytyy paljon yhtäläisyyksiä adoptiokuraattorinkin esille nostamiin asioihin. (Vrt. Claesdotter 2005.) Joidenkin lasten kohdalla päivähoitoa aloitus on voinut tulla melko nopeasti, jolloin kiintymyssuhde prosessi on vielä kesken, mikä on tässä tapauksessa ihan normaalia. Erityisen tärkeää on yhteistyö vanhempien kanssa, joka alkaa jo ennen kuin lapsi aloittaa päivähoitoa. Vanhempien kanssa tehdään yhdessä hyvä suunnitelma, kuinka päiväkotiin totutellaan ja millä aikataululla. Totuttelun tulisi sujua mahdollisimman pehmeästi. Tämä edellyttää myös vanhemmilta aikaa ja resursseja. Päiväkotiin totuttelussa kotikäynti olisi hyvä adoptiolapsen kohdalla. (Wikstedt 2016.)

Wikstedtin mukaan lapsi tulisi ottaa yksilöllisesti huomioon ja tulisi pitää huoli, että lapsi saisi läheisyyttä ja turvaa niiltä, joiden kuuluu sitä antaa päiväkodissa. Aloituksessa olisi hyvä käydä läpi lapsen sen hetkinen tilanne sekä pitää avoimet välit vanhempien kanssa. Kotona voi tapahtua paljon edistymistä, mutta päivähoitoa alku on lapselle suuri muutos ja lapsi voi taantua, joka on normaalia. Päiväkodin olisi hyvä miettiä, että

mitkä asiat päiväkodissa ovat sellaisia, joista halutaan pitää kiinni ja mitkä asiat ovat sellaisia, joissa voidaan joustaa. Toistettavuus ja ennakoitavuus ovat myös tärkeitä, esimerkiksi puhutaan lapselle ajoissa retkistä ja painotetaan, että retkeltä tullaan myös aina takaisin, sillä nämä lapset ovat kokeneet sen, että he ovat kerran lähteneet jonnekin, eivätkä ole koskaan tulleet takaisin. (Wikstedt 2016.)

Päiväkodin henkilökunnan olisi hyvä keskustella vanhempien kanssa siitä, että mitä kerrotaan lapselle, kun hän kysyy päiväkodissa omasta taustastaan tai mitä lapsiryhmän muille lapsille kerrotaan, jotta asia oli mahdollisimman luonteva. Wikstedtin mielestä päiväkodin henkilökunnan kannattaa rohkeasti kysyä vanhemmilta asioista, jotka mietityttävät, sillä vanhemmat eivät välttämättä tule ajatelleeksi tai muista sanoa kaikkea. Päiväkodissa tulisi painottaa sitä näkökulmaa, että adoptiovanhemmat ovat lapsen oikeat vanhemmat ja heistä puhutaan lapsen oikeina vanhempina myös muille lapsille. Wikstedtin mielestä olisi tärkeää, että moninaisuuden arvostamisesta tulisi osa päiväkodin arkea ja huomioitaisiin toisten ihmisten arvostaminen. (Wikstedt 2016.) Kasvatuskumppanuussuhteen luomisella on hyvin tärkeä rooli, kun kansainvälisesti adoptoitu lapsi aloittaa päivähoidon. Adoptiokuraattorin haastattelussa nostetut asiat sisältävät kasvatuskumppanuuden periaatteiden tärkeyden. (kts. Kaskela – Kekkonen 2006.)

6.1.2 Lastentarhanopettajan haastattelu

Adoptiokuraattorin lisäksi haastattelimme yksityisen päiväkodin lastentarhanopettajaa, jonka ryhmässä oli aloittanut kansainvälisesti adoptoitu lapsi. Lastentarhanopettaja halusi hänestä puhuttavan ammattinimikkeellä. Haastattelu toteutettiin päiväkodin tiloissa ja haastattelu nauhoitettiin sekä litteroitiin. Haastattelussa nousi esille päiväkodin arjessa huomiota herättäviä asioita sekä käytännön kokemuksia.

Lastentarhanopettajan mukaansa adoptio pitää ottaa heti huomioon, kun kansainvälisesti adoptoitu lapsi tulee päiväkotiryhmään. Päivähoidon aloitukseen kannattaa panostaa. (Lastentarhanopettaja 2016.) Lastentarhanopettajan haastattelussa nousi paljon yhtymäkohtia lukemaamme teorian kanssa sekä adoptiokuraattorin kertomiin asioihin (vrt. Claesdotter 2005; Moilanen 2005). Haastattelu kuitenkin nosti esille asioita huomattavasti käytännönläheisemmin kuin lukemamme teoriat ja tutkimukset.

Tutustuminen päiväkotiin voi viedä pidemmän aikaa, esimerkiksi viikon sijasta siihen voi mennä kaksi tai kolmekin viikkoa. Tämän jälkeen voi olla, että lapsi ei ole vielä heti pitkiä päiviä vaan lapsella on aikaa sopeutua päiväkotiin. Vanhempien kanssa kannattaa keskustella paljon etukäteen ilman, että pitää sen suhteen kiirettä. Avoin ja rehellinen keskustelu vanhempien kanssa on tärkeää sekä se, että antaa keskusteluille aikaa. Kansainvälisesti adoptoidun lapsen kannalta voisi olla hyvä, jos lapsi aloittaisi lomien aikaan. Silloin päiväkodissa osa lapsista on vielä lomilla, jolloin päiväkodin henkilökunnalla on enemmän aikaa esimerkiksi keskusteluun lapsen vanhempien kanssa. (Lastentarhanopettaja 2016.) Myös tässä haastattelussa nousi esille kasvatuskumppanuuden tärkeä merkitys ja luottamuksen rakentaminen heti alusta alkaen.

Lapsella voi viedä pidemmän aikaa sopeutua ryhmään eikä lapselta voi välttämättä vaatia samoja asioita kuin muilta lapsilta, esimerkiksi vessakäynnit tai lepoaikat, koska jotkin asiat voivat olla hankalia lapsen taustasta johtuen. Tämän vuoksi lasta täytyy kohdella hyvin hienovaraisesti, mutta samalla tulee olla määrätietoinen ja pyrkiä siihen, että samat säännöt pätevät kaikille lapsille. Aikuisena on kuitenkin ymmärrettävä, että tilanne on erilainen, etenkin jos lapsi on ehtinyt olemaan synnyinmaassaan pidemmän aikaa, mikä vaikuttaa lapsen taustaan. Välillä voi olla vaikea tietää, että mitkä asiat johtuvat taustasta ja mitkä ovat normaalia uhmaa tai normaalia kehitysvaihetta, sillä ne menevät usein limittäin. On myös hyvä muistaa, että kaikki vaikuttaa kaikkeen ja lapset ovat yksilöllisiä, joten aina ei voi tietää mistä mikäkin johtuu. Päiväkodin aloituksessa on kuitenkin tärkeää antaa lapselle aikaa sopeutua. Lapsen kannalta tärkeää on myös päiväkodin henkilökunnan pysyvyys. Lapsi voi reagoida henkilökunnan suureen vaihtuvuuteen esimerkiksi taantumalla. (Lastentarhanopettaja 2016.) Lukemassamme kirjallisuudessa löytyi hyvin vähän konkreettisia esimerkkejä adoptiolasten kohtaamista ongelmista päivähoidossa. Mikään teoreettinen teos tai tutkimus ei suoranaisesti kerro minkälaisia haasteita adoptiolapsi kohtaa varhaiskasvatuksessa, minkälaiset haasteet voivat johtua kiintymyssuhteesta ja mitkä lapsen taustasta. Lastentarhanopettajan haastattelussa nämä tiedot olivat täysin tuoretta ja tärkeää tietoa opinnäytetyöhömmme.

Kiintymyssuhteen katkeaminen lapsen taustassa voi vaikuttaa siihen, että lapsi ei halua esimerkiksi jutella ja tulla syliin. Kiintymyssuhteen katkeaminen voi vaikuttaa myös siihen, että lapsi ei ota paljon kontaktia aikuiseen. Kiintymyssuhdetta voidaan tukea päiväkodissa esimerkiksi vanhempien kuvien avulla. Ne ovat yleensä käytössä pienten ryhmässä, mutta myös isommat lapset voivat hyötyä niistä, esimerkiksi valokuvakirjan

avulla. Lisäksi unikaverit eli pehmolelut voivat tukea kiintymystä. (Lastentarhanopettaja 2016.)

Lastentarhanopettajan mielestä tarvetta olisi jonkin näköiseen koulutukseen, kun kansainvälisesti adoptoitu lapsi on aloittamassa päiväkodin. Hänen mielestään olisi hyvä, jos päiväkotiin tulisi joku kertomaan ja kouluttamaan etukäteen. Tällä hetkellä tiedon antaminen on vanhempien vastuulla, esimerkiksi vanhemmat voivat tuoda materiaaleja päiväkodin henkilökunnalle. (Lastentarhanopettaja 2016.)

6.2 Vanhempien näkökulman selvittäminen

Halusimme tuoda esitteessämme esille myös vanhemmilta tulleita kokemuksia. Yhteistyökumppanimme kanssa pohdimme mikä olisi toimivin tapa saada yhteys vanhempiin ja kerättyä heiltä tarinoita sekä kokemuksia varhaiskasvatuksesta. Lopulta päädyimme kirjoittamaan kyselyn yhdistyksen Facebook -sivuille, joka päivitettiin sivuille kolme kertaa kolmen viikon aikana. Kaiken kaikkiaan saimme kahdelta adoptioäidiltä sähköpostia heidän näkemyksistään.

Toisessa sähköpostissa haluttiin tuoda esille, että kaikilla adoptiolapsilla ei ole ongelmia ja viestiin olikin kirjoitettu, että tutkimusten mukaan neljä viidestä adoptiolapsesta pärjää elämässä hyvin. Sähköpostissa vielä korostettiin päivähoidossa tapahtuvan perushoidon hyvää tasoa sekä sitä, että adoptiolapsia ei nähtäisi kummajaisina vaan lapsena kuten kaikki muutkin.

Toisessa sähköpostissa oli kirjoitettu paljon erilaisia tukemisen välineitä, joita varhaiskasvatuksessa voidaan toteuttaa ja ottaa huomioon. Adoptioäiti koki, että tämänkaltaiselle esitteelle olisi tarvetta ja piti ideaamme hyvänä. Varhaiskasvatukseen liittyviä tutkimuotoja aiheestamme hänellä oli runsaasti. Hän piti hyvänä ideana nimetä adoptiolapselle omahoitajan tai ainakin varmistaa, ettei hoitajat vaihdu kaiken aikaa. Myös ideoita oli perhettä koskevasta valokuva-albumista, turvatavarain mukaan tuomisesta sekä aloituksessa tarvittavien tutustumiskertojen määrästä.

Adoptioäiti piti myös tärkeänä, että varhaiskasvatuksen ja vanhempien välillä on toimiva keskustelu- ja viestiyhteys sekä, että lapselle puhutaan paljon perheestä myönteisessä sävyssä. Myös varhaiskasvattajien toivottiin antavan paljon tukea, vaikkei lapsi

sitä osaisi itse ilmaista. Varhaiskasvattajilta kaivattiin lapsen ”lukutaitoa” ja perustietoa lapsen taustoista. Päiväkodissa pidettiin tärkeänä ennakoitavuutta ja säännönmukaisuutta. Kaikki lapset eivät välttämättä osaa tai pysty näyttämään negatiivisia tunteita muualla kuin kotona ja tähän toivottiin varhaiskasvattajien kiinnittävän huomiota. Pitäisi auttaa, tukea ja neuvoa sellaisissa tilanteissa lasta ja rohkaista häntä näyttämään negatiivisiakin tunteita. Kiltin ja iloisen oloinen lapsi ei välttämättä oikeasti ole kaiken aikaa kiltti ja iloinen. Pinnan alla lapsi voi olla surullinen, pettynyt, vihainen – hän ei vain pysty näyttämään sitä. Adoptiolapsilla on usein myös vaikeuksia pitää puoliaan. He saattavat antaa viedä lelut käsistään ja toisten etuilla jonossa.

Myös päiväkodin turvallisuutta pidettiin viestissä tärkeänä. Koettiin, että aikuisella pitää olla tuntosarvet esillä huomatakseen ongelmatilanteet ja voidakseen puuttua niihin. Lapsen pitää saada kokemus, että aikuisiin voi luottaa, aikuiset huomaavat ja puutuvat tilanteisiin esimerkiksi, jos jätetään leikin ulkopuolelle, vaikkei lapsi osaa itse asiaa ilmaista. Viestin lopussa vielä nostettiin esille, että aikuisten pitää olla luottamuksen arvoisia, jotta lapsi oppii ilmaisemaan itseään.

Molemmat viestit toivat erilaista näkemystä, joita pyrimme ottamaan huomioon esitettä kootessamme. Olisimme toivoneet hieman useampaa viestiä, jotta vanhempien antamasta näkökulmasta olisi tullut laajempi, mutta tähän asiaan emme voineet itse vaikuttaa.

7 Esite lastentarhanopettajille

Tarkoituksena on koota esitteeseen varhaiskasvatuksen ammattilaisille tietoa, kuinka adoptiolasta ja heidän perhettään voidaan varhaiskasvatuksessa tukea niin, että turvallinen kiintymyssuhde vanhempiin syntyy tai vahvistuu. Tavoitteenamme olisi, että yhteistyökumppanimme voisi jakaa esitettä perheille, jotka ovat adoptoineet lapsen ulkomailta. Perheet voisivat antaa esitteen eteenpäin lapsena tulevaan päivähoitopaikkaan. Tällä tavoin esitteestä olisi eniten hyötyä ja se tulisi kohdennettua sitä tarvitseville ja saavuttaisi suurimman mahdollisen hyödyn. Yhteistyökumppanimme kanssa päädyimme lopputulokseen, että esite olisi toimivin, jos se olisi sellaisessa muodossa, että sen voisi laittaa heidän verkkosivuille, josta jokainen voisi sen itse sieltä myös tulostaa.

7.1 Esitteen kokoaminen

Esite koottiin teorian ja haastatteluiden sekä vanhempien sähköpostien pohjalta. Esite on kooltaan varsin tiivis, sillä tarkoituksena on, että esitteeseen on helppo perehtyä päiväkodin kiireisen arjen keskellä. Esite on kokonaisuudessaan kolmen sivun mittainen. Aluksi esitteessä kerrotaan, miten esite on koottu ja minkä vuoksi se on tehty. Tämän jälkeen on lyhyt teoriaosuus kiintymyssuhteesta sekä tietoa kansainvälisesti adoptoidusta lapsesta, esimerkiksi kuinka lapsi voi oireilla. Lisäksi esitteessä on lista siitä, kuinka kiintymyssuhdetta voidaan tukea varhaiskasvatuksessa. Lista on esitteen tärkein sisältö, joten lista on yhden A4-sivun mittainen.

Lopuksi esitteen viimeisellä sivulla on vielä tietoa yhteistyöstä kansainvälisesti adoptoitujen lasten vanhempien kanssa. Koska uusi varhaiskasvatussuunnitelma astuu voimaan puolen vuoden päästä opinnäytetyömme valmistumisesta, päätimme käyttää esitteessä käsitettä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Muuten esitteessä olisi vanhentuneita käsitteitä eikä esitteen käyttöikä olisi kovin pitkä. Teorian perusteella koemme, että kasvatuskumppanuus ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö eivät eroa niin suurelta osin toisistaan, että esitteessä ei voisi uutta käsitettä käyttää.

Lisäksi viimeisellä sivulla on kirjavinkki- ja linkkivinkkilista sekä ajatusleikki. Kirja- ja linkkivinkkilistat koostuvat kirjoista ja linkeistä, jotka olemme kokeneet hyviksi ja hyödyllisiksi opinnäytetyötämme tehdessä. Ajatusleikin tarkoitus on auttaa varhaiskasvattajia ymmärtämään mitä kansainvälisesti adoptoitu lapsi on voinut elämänsä aikana kokea. Ajatusleikki nousi esille adoptiokuraattori Anja Wikstedtin haastattelusta. Esite koki vielä suuren muutoksen tämän kokoamisen jälkeen, sillä lähetimme sen arvioitavaksi eri tahoille.

7.2 Ammattilaisten arvio esitteestä

Esitteen valmistuttua se lähetettiin sähköpostilla arvioitavaksi. Halusimme mahdollisimman monipuolisen arvion esitteen toimivuudesta. Esitteen arvioi haastattelemamme adoptiokuraattori sekä lastentarhanopettaja. Halusimme heidän arvioivan oman ammatillisen kokemuksensa kautta esitteen sisältöä ja sen hyödyllisyyttä. Tämän lisäksi esite lähetettiin kahdelle lastentarhanopettajalle, joilla ei ole aikaisempaa kokemusta kansainvälisesti adoptoiduista lapsista. Pyysimme myös heitä arvioimaan esitteen sisältöä

ja sen hyödyllisyyttä. Näin saisimme kattavampaa näkemystä esitteen toimivuudesta varhaiskasvatuksessa. Lähetimme esitteen myös arvioitavaksi yhteistyökumppanimme, jotta he voivat arvioida onko esite heille sopiva. Emme pyytäneet vanhempia arvioimaan esitettä, koska se ei ollut mahdollista.

Esitteen arviointia varten annoimme muutamia apukysymyksiä. Palautetta sai antaa myös apukysymysten ulkopuolelta. Pyysimme arvioimaan esitteen visuaalista ilmettä, soveltuvuutta päivähoidon hektiseen arkeen sekä itse sisältöä. Palautetta pyysimme sähköpostilla ja kaikki vastasivat siihen. Yhteistyökumppanimme kanssa pidimme myös erillisen palaverin, jossa keskustelimme esitteestä ja siihen tehtävistä mahdollisista muutoksista.

Saimme arvokasta palautetta ja muokkasimme esitettä sen perusteella. Kaikkien mielestä esite oli toimiva ja visuaalinen ilme houkutteli lukemaan. Yksi lastentarhanopettajaista oli kanssamme samaa mieltä, että esitteessä käytetty käsite: huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, on toimiva ja ajankohtaisempi kuin kasvatuskumppanuus. Palautteen mukaan käsittelemme aihetta tiivistetysti ja esite sopii pituudeltaan varhaiskasvatuksen arkeen, joka on usein hektistä eikä aikaa ole pitkien oppaiden lukuun. Myös esille tuomamme ajatusleikki ja se, että käsittelemme aihetta useasta eri näkökulmasta, koettiin hyväksi.

Yhteistyökumppanimme kanssa podimme, että esite olisi vielä selkeämpi, jos se olisi tiivistettynä kahteen sivuun kolme sivun sijasta, mikä oli myös alkuperäinen tavoitteemme. Päädyimmekin lopulta muokkaamaan esitettä tiiviimmäksi paketiksi, jotta saimme sen mahtumaan kahdelle sivulle. Visuaalinen ilme muuttui muokkausten myötä huomattavasti, mutta lopputulos on kuitenkin selkeä kokonaisuus, jossa ilmenee tärkeää tietoa ja pääkohtana on vinkit, joita päiväkodin arjessa voi huomioida. Lastentarhanopettajat kokivat esitteen hyödylliseksi, sekä saavansa siitä uutta tietoa. Koska esite on suunnattu lastentarhanopettajille, koimme heidän arviointinsa olevan oleellista. Pohdimme myös vanhempien arvioinnin saamista, mutta heidän vaikean tavoitettavuutensa vuoksi päädyimme pyytämään arviointia vain opinnäytetyömme kohderyhmältä eli varhaiskasvatuksen ammattilaisilta.

8 Pohdinta ja yhteenveto

Opinnäytetyömme prosessi kokonaisuudessaan sujui hyvin ja olimme aikatauluttaneet työmme vaiheet tarkasti ja pyrimme pitämään sopimistamme päivistä kiinni. Haastattelujen löytäminen tuntui aluksi hyvin vaikealta, mutta koemme kahden haastattelun tuoneen paljon uutta sisältöä ja näkökulmaa työhömmе. Kaksi haastateltavaa tuntui sopivalta määrältä, sillä jo heidän haastatteluissaan nousi esille samanlaisia asioita. Yhteistyö työelämän kumppanimme kanssa sujui mutkattomasti ja saimme heiltä tarvittaessa materiaalia ja tukea.

Esitteessä tuomme esille eri keinoja tukea adoptiolapsen ja adoptiovanhempien välistä kiintymyssuhdetta. Vinkit kokosimme haastatteluiden pohjalta. Emme kuitenkaan voi taata, että vinkit toimivat kaikkien kansainvälisesti adoptoitujen lasten kohdalla, sillä jokainen lapsi on omanlaisensa. Kiintymyssuhteen syntymiseen ja kehittymiseen vaikuttavat monet asiat, esimerkiksi adoptiolapsen tausta synnyinmaassaan tai adoptiovanhempien oma jaksaminen. Tämän vuoksi mahdollisuus ulkopuoliseen sekä läheisten tukeen on tärkeää. Tärkeintä on muistaa, että jokainen perhe, vanhemmat sekä lapset ovat yksilöllisiä ja heidät tulee huomioida yksilöllisesti.

Haastatteluissa nousi esille myös erilaisten seminaarien toimivuus. Myös päiväkodissa vierailevalle asiantuntijalle koettiin olevan käyttöä. Usein erilaisten vammojen ja sairauksien tuomissa haasteissa kuten kuulo, näkö ja diabetes päiväkodissa vierailee alan asiantuntija, joka kertoo työntekijöille, kuinka lasta voitaisiin tukea. Tukea kaivattiin etenkin päivähoidon aloitukseen. Koimme itse tämän hyväksi ideaksi ja etenkin jokin järjestö voisi kehittää toimintaansa niin, että olisi mahdollista vierailla päiväkodissa esimerkiksi vanhemman pyynnöstä. Esitteemme voisi luoda pohjaa vierailuille.

Esitettämme voidaan hyödyntää erilaisissa aiheeseen liittyvissä tiedotus- tai koulutus tilaisuuksissa. Aiheestamme nousee myös useita erilaisia tutkimusaiheita, kuten esimerkiksi kuinka paljon adoptiolapsia on päivähoidossa ja minkälaisia haasteita he ovat siellä kohdanneet tai minkälaisia haasteita lastentarhanopettajat ovat kokeneet adoptiolasten kanssa työskennellessä. Hyvä tutkimuksen aihe voisi myös olla minkälainen käytös varhaiskasvatuksessa voidaan katsoa johtuvan turvattomasta kiintymyssuhteesta.

Opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen ja tärkeä. Haastatteluissa nousi paljon asioita esille, mitä ei saatavilla olevista tutkimuksissa ja teoriakirjallisuudessa ole millään tavalla näkyvillä. Esite on mielestämme toimiva alku tiedon lisäämiselle, mikä oli kehittämistehtävämme. Esitteen hyvänä puolena on se, että esite tulisi olemaan ladattavissa Adoptioperheet ry:n kotisivuilta vapaasti sitä tarvitsevien käyttöön. Haasteena voi olla se, että tällä hetkellä vanhempien vastuulla on antaa tietoa kansainvälisesti adoptiosta varhaiskasvatuksen ammattilaisille eli tulostavatko vanhemmat esitteemme ja vievätkö he sen lapsensa päiväkotiin tai neuvovatko vanhemmat varhaiskasvatuksen ammattilaisia etsimään tietoa itse? Löytävätkö varhaiskasvatuksen ammattilaiset itse esitteemme? Yhteistyökumppanimme aikoo ottaa esitteen käyttöön ja jakaa sitä esimerkiksi messuilla, joissa ovat mukana.

Opinnäytetyömme yhteiskunnallisia yhteyksiä on aiheen ennaltaehkäisevässä tehtävässä. Kun kansainvälisesti adoptoitulapsi saa alusta asti tarvitsemaansa tukea ennaltaehkäisee se tulevaisuudessa mahdollisista ongelmista. Varhaiskasvatus on usein lapselle ensimmäinen paikka, jossa hänen tuen tarpeensa arvioidaan ja hänen kasvuun ja kehitystään voidaan tukea yhteistyössä vanhempien sekä muiden toimijoiden kanssa.

LÄHTEET

Adoptiolaki 22/2012. Annettu Helsingissä 20.1.2012.

Adoptioperheet n.d. Verkkodokumentti. <<http://www.adoptioperheet.fi/>> Luettu 9.8.2016.

Adoptiot 2015 2016. Suomen virallinen tilasto. Tilastokeskus. Verkkodokumentti. <http://www.stat.fi/til/adopt/2015/adopt_2015_2016-06-10_fi.pdf> Luettu 10.9.2016.

Airaksinen, Tiina – Vilkkä, Hanna 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

Becker-Weidman, Arthur – Shell, Deborah 2008. Auta lasta kiintymään: vuorovaikutteinen kehitypsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa. Suom. Ritanen, Liisa. Tampere: PT-kustannus.

Bowlby, John 1957. Lasten hoivan ja hellyyden tarve. Suom. Jokinen, Laura. Helsinki: WSOY.

Bowlby, John 1969. Attachment and loss volume 1. London: Pimlico.

Brantberg, Bettina – Mäkipää, Sanna – Uhtio, Anu 2013. Adoptoitu lapsi päivähoitossa. Adoptioperheet ry. Verkkodokumentti. <http://www.adoptioperheet.fi/sites/default/files/liitetiedostot/adoptiolapsi_paivahoidossa_2013.pdf> Luettu 7.5.2016.

Brantberg, Bettina – Mäkipää, Sanna 2009. Adoptio-osaamisen levittäminen ammattilaisille: Kokemuksia VAHKE-hankkeen seminaareista. Teoksessa Pasanen, Kaarina – Pärssinen-Hentula, Irene (toim.): Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tukeen. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry. 155-161.

Claesdotter, Annika 2005. Hylätyksi ja valituksi tuleminen jättävät jälkensä – Miten päivähoito voi huomioida tämän. Suom. Davidsson, Hannele. Adoptioperheet 3. Helsinki.

Emma & Elias. n.d. Adoptiossa tavoitellaan aina lapsen edun toteutumista. Neuvolainfo.fi. Verkkodokumentti. <<http://neuvolainfo.fi/artikkelit/adoptiossa-tavoitellaan-aina-lapsen-edun-toteutumista/>> Luettu 13.8.2016.

Heikkilä, Matti – Välimäki, Anna Leena 2005. Varhaiskasvatuksen perusteet. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Verkkodokumentti. <<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>>. Luettu 30.9.2016

Hietaranta, Sirpa – Pietarila, Päivi – Pärssinen-Hentula, Irene 2007. Matkalla perheeksi. Forssa: Pelastakaa lapset ry.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kirjayhtymä Oy.

Hughes, Daniel A. 2011. Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. Suom. Ritanen, Liisa. Tampere: PT-kustannus.

Kalland, Mirjam 2009. Monesta luopunut, adoptioon tuleva lapsi. Teoksessa Pasanen, Kaarina – Pärssinen-Hentula, Irene (toim.): Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tukeen. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry. 53–54.

Kalland, Mirjam 2009. Perheeseen matkannut lapsi. Teoksessa Pasanen, Kaarina – Pärssinen-Hentula, Irene (toim.): Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tukeen. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry. 53–54.

Kalland, Mirjam 2015. Menetysten läsnäolo vuorovaikutuksessa. Teoksessa Vantti, Marija (toim.): Annetaan hyvään kotiin. Adoptio elämän osana. Helsinki: Therapeia-säätiö. 37–38.

Kanninen, Katri – Sigfrids, Arja 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: PS-kustannus.

Karikoski, Hannele – Tiilikka, Aila 2011. Eheä kasvupolku – Haaste yhteistyölle. Teoksessa Hujala, Eeva – Turja, Leena (toim.): Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS kustannus. 77–92.

Kaskela, Marja – Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Stakes.

Kasvatuskumppanuus 2014. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Verkkodokumentti. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/kasvatuskumppanuus> Luettu 7.5.2016.

Kauppinen, Jorma – Pitkälä, Aulis 2016. Varhaiskasvatuksen perusteet 2016. Tampere: Opetushallitus.

Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena: Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Tutkimus. Tampereen yliopisto.

Keskinen, Soili – Virjonen, Heli 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Tammi.

Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/lapset-perheet/pieni-lapsi/kiintymyssuhde>> Luettu 15.1.2017.

Kirveslahti, Kaisa – Siven, Tuula – Vahala, Marja – Vihunen, Riitta 2014. Kasvun aika. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Korpiola, Lilly 2012. Kansaivälinen adoptio murroksessa. Adoptioperheet 3. Helsinki

Koskinen, Maarit – Sarkkinen, Sari-Maaria – Svala, Marjaana (toim.) 2014. Kansainvälinen adoptio Suomessa. University of Jyväskylä: Jyväskylä. Verkkodokumentti. <<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43062/978-951-39-5590-8.pdf?sequence=4>> Luettu 18.8.2016.

Kotimaan adoptio n.d. Adoptioperheet ry. Verkkodokumentti. <<http://www.adoptioperheet.fi/kotimaan-adoptio>> Luettu 10.9.2016

Kumpumäki, Tuula 2013. Kotiin Suomeen. Teoksessa Timonen, Piritta (toim.): Adoptio - lapsen etu? Lastensuojelun keskusliitto: Jyväskylä. 108–133.

Lapsen oikeuksien sopimus 1989. Verkkodokumentti.
<<https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/sopimus-kokonaisuudessaan/>> Luettu 11.11.2016.

Lapsi aloittaa päivähoiton n.d. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Verkkodokumentti. <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tukivinkit/lapsi_aloittaa_paivahoidon/> Luettu 11.11.2016.

Lastentarhanopettaja 2016. Lastentarhanopettaja. Espoo. Haastattelu 13.10.

Moilanen, Kirsi 2005. Kartoituksen satoa, osa II. Adoptioperheet 3. Helsinki.

Mäkipää, Sanna 2010. Adoptiolapset ja avioero. Adoptioperheet, 3. Helsinki.

Pasanen, Kaarina – Tervonen-Arnkil, Kaisa 2013. Avoimuutta adoptioon -yhteys voi säilyä. Teoksessa Timonen, Piritta (toim.): Adoptio - lapsen etu? Jyväskylä: Lastensuojelun Keskusliitto. 51–87.

Peltonen, Reetta – Timonen, Piritta 2013. Kuinka paljon lapsen etu ja oikeudet painavat uudessa adoptiolaissa? Teoksessa Timonen, Piritta (toim.): Adoptio - lapsen etu? Jyväskylä: Lastensuojelun keskusliitto. 12–33.

Pihlaja, Päivi 2001. Erityiskasvatuksen työalueet päivähoidossa. Teoksessa Kontu, Elina – Pihlaja, Päivi (toim.): Työkaluja päivähoiton erityiskasvatukseen. Helsinki: Edita Oy. 18–26.

Pärssinen-Hentula, Irene 2009. Käytäntö määrittelemässä jälkipalvelua – lähtökohtana adoptiolapsen elämänkaari ja adoption jälkeisen tuen kolme pilaria. Teoksessa Pasanen, Kaarina – Pärssinen-Hentula, Irene (toim.): Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tukeen. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry. 17–34.

Pösö, Tarja 2013. Adoptio lastensuojeluna. Teoksessa Timonen, Piritta (toim.): Adoptio - lapsen etu? Lastensuojelun keskusliitto: Jyväskylä. 34–50.

Raaska, Hanna 2015. International adoption: Symptoms of attachment disorders and their associations with the child's background and developmental outcome. Väitöskirja. Turun yliopisto. Verkkodokumentti. <<https://www.doria.fi/handle/10024/113816>> Luettu 7.5.2016.

Ruohio, Heidi 2012. Kansainvälinen adoptio: Missä mennään? Väestöliiton väestöntutkimuspaperi (2). Verkkodokumentti.
<http://www.vaestoliitto.fi/@Bin/2086105/VTL+Työpaperi+2_Ruohio.pdf> Luettu 7.11.2016.

Rusanen, Erja 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Bookwell Oy: Porvoo.

Siltala, Pirkko 2015. Varhainen vuorovaikutus ja adoptio. Teoksessa Vantti, Marija (toim.): Annetaan hyvään kotiin. Adoptio elämän osana. Helsinki: Therapiea-säätiö. 242–261.

Sinkkonen, Hanna-Maija – Suhonen, Eira 2005. Lapsen kiintymyssuhde ja perheen vuorovaikutus päivähoitoon siirtymisen taustalla. Teoksessa Kontu, Elina – Suhonen, Eira (toim.): Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Yliopistopaino: Helsinki. 117–126.

Sinkkonen, Jari – Tervonen-Arnkil, Kaisa 2015. Adoptoidut lapset ja nuoret. Teoksessa Sinkkonen, Jari – Tervonen-Arnkil, Kaisa (toim.): Lapsi uusissa oloissa. Tallinna: Princeton. 42–49.

Sinkkonen, Jari 2001. Adoptiolapsen psyykkisen kehityksen haasteet. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. Verkkodokumentti.

<http://duodecimlehti.fi/web/guest/arkisto?p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&viewType=viewArticle&tunnus=duo92114&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_p_auth=> Luettu 13.8.2016.

Sinkkonen, Jari 2009. Lapsi perheen jäsenenä ja osana sosiaalista ympäristöä. Teoksessa Pasanen, Kaarina – Pärssinen-Hentula, Irene (toim.): Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tukeen. Pelastakaa Lapset ry: Helsinki. 83–84.

Uhtio, Anu 2010. "Mistä te tiedätte, et mun äiti halus antaa mut pois?". Adoptioperheet, 4. Helsinki

Vantti, Marija (toim.) 2015. Annetaan hyvään kotiin. Adoptio elämän osana. Helsinki: Therapiea-säätiö.

Varhaiskasvatustilaki 36/1973. Annettu Helsingissä 01.04.1973.

Varilo, Leena 2015. Tunteiden myrskyt ja tyvenet adoption osallisilla. Teoksessa Vantti, Marija (toim.): Annetaan hyvään kotiin. Adoptio elämän osana. Helsinki: Therapiea-säätiö. 291–309.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Wikstedt, Anja 2016. Adoptiokuraattori. Yhteiset lapselle ry. Helsinki. Haastattelu 3.10.

LIITE 1 Esite lastentarhanopettajille

KANSAINVÄLISESTI ADOPTOIDUN LAPSEN KIINTYMYSSUHTEEN TUKEMINEN

Tämä esite on suunnattu sinulle, varhaiskasvatuksen ammattilainen, tukemaan työtäsi kansainvälisesti adoptoitujen lasten parissa. Kansainvälisen adoption kautta Suomeen tulleella lapsella on aina lastensuojelutausta omassa synnyinmaassaan, mikä täytyy ottaa huomioon lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Lisäksi lapsella voi olla taustallaan vaikeita asioita. Usein lapsella on katkoksia kiintymyssuhteen kehityksessä, millä voi olla vaikutuksia lapsen psyykkiseen kasvuun ja kehitykseen. Siispä lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen muodostumista on tärkeä tukea myös varhaiskasvatuksen piirissä.

KUN KAIKKI MUUTTUU...

Ymmärtääkseen jotenkin kansainvälisesti adoptoitujen lapsien mahdollisia kokemuksia voi käydä itseksensä ajatusleikkiä. Pohdi, että lapsi on ollut sijoitettuna lastenkotiin tai sijaiskotiin. Hän on saattanut olla aikaisemmin useammassakin eri paikassa. Hänellä on taustallaan eroja ja menetyksiä sekä ehkä jopa kaltoinkohtelua ja aliravitsemusta.

Adoptiovanhemmat lähtevät hakemaan lasta hänen synnyinmaastaan tänne Suomeen. He ovat aivan uudet ja oudot ihmiset. He näyttävät vierailta, tuoksuvat vierailta ja puhuvat vierasta kieltä. Silloin kaikki lapsen ympärillä muuttuu.

Miten tämä lapsi mahdollisesti reagoi?

UUSI ELÄMÄ

Suurin osa kansainvälisesti adoptoiduista lapsista sopeutuu uuteen perheeseen ja ympäristöön ajan myötä hyvin, mutta osa saattaa reagoida voimakkaasti psyykkisin oirein. Lapsi saattaa pakonomaisesti totella, hoivata ja viihdyttää aikuista. Hän voi pelätä menettävänsä adoptiovanhempansa. Hän saattaa olla myös kiinnostumatta ulkomaailmasta sekä apaattinen, itkuinen ja omaan maailmaansa vetäytyvä. Lisäksi vieraat ihmiset ja tilanteet voivat aiheuttaa oireilua vielä pitkänkin ajan jälkeen kotiin asettautumisesta. Adoptiolapsilla on myös taustalla paljon menetyksiä ja eroja, jotka vaikuttavat muun muassa kiintymyssuhteen muodostumiseen. Tärkeää on mennä lapsen ehdoilla ja pienin askelin eteenpäin.

MITÄ TARKOITTAÄ KIINTYMYSSUHDE?

Kiintymyssuhde on lapsen ja hänelle tärkeän aikuisen välinen uniikki suhde, jonka muodostumisella on tärkeä merkitys lapsen kehityksessä. Se muovaa havainnointia, ajattelua, tulkintaa sekä oppimista ja kehittyä usein lapsen kehitystason mukaisesti. Adoptiolapsella kiintymyssuhteen kehitys kuitenkin alkaa usein alusta uudessa perheessä.

Kiintymyssuhde voi muotoutua joko turvallisesti tai turvattomaksi.

TURVALLINEN KIINTYMYSSUHDE

on yhteydessä empatiakykyyn, leikkimiskykyyn sekä kykyyn sopeutua stressiin ja elämäntilanteisiin.

Turvallisesti kiintynyt lapsi:

- kommunikoi niin myönteisiä kuin kielteisiä tunteitaan
- kykenee hakemaan tukea stressitilanteissa tärkeältä aikuiselta.
- kykenee tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelämään omia tunteitaan ja toimintaansa

TURVATTOMALLA KIINTYMYSSUHTEELLA

on erilaisia muotoja ja se kehittyy vähitellen, jos aikuinen ei vastaa lapsen hätään tai reagoi siihen epä johdon mukaisesti.

- *Estottomassa kiintymyssuhteessa* lapsi ei tee mitään eroa aikuisten välillä, vaan on valmis lähtemään myös tuntemattomien ihmisten mukaan. Ahdistavissa tilanteissa hän ei osaa turvautua kehenkään tiettyyn aikuiseen.
- *Välittelevässä tai ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa* lapsi on oppinut välttämään ei-toivottujen tunteiden ilmaisua. Tähän johtaa usein tilanteet joissa lapsi huomaa vanhemman vetäytyvän pois tiettyjen tunteiden ilmaisun johdosta esimerkiksi pahan olon.

LISÄÄ TIETOA:

- Adoptioperheet ry 2013. Adoptoitu lapsi päivähoidossa
Linkki: bit.ly/ap-paivahoito
- Opinnäytetyö, jonka osa esite on:
Niskanen, Noora & Törmä, Iida 2017. Kansainvälisesti adoptoidun lapsen kiintymyssuhteen tukeminen.

KIRJAVINKKEJÄ:

- Vantti, Marija 2015. Annetaan hyvään kotiin. Adoptio elämän osana.
- Sinkkonen, Jari & Tervonen-Arnkil, Kaisa 2015. Lapsi uusissa oloissa.
- Rusanen Erja 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys.

KÄYTÄNNÖN VINKKEJÄ VARHAISKASVATTAJILLE

Päivähoidon aloitus on kaikille lapsille merkittävä siirtymävaihe ja kansainvälisesti adoptoidun lapsen kohdalla se usein vaatii erityisherkkyyttä työntekijöiltä erilaisissa tilanteissa. On tärkeää muistaa, että jokainen lapsi on kohdattava yksilönä ja vanhempien kanssa käyty avoin keskustelu luo pohjan toiminnalle.

Päivähoidon aloitus

- Jos on mahdollista, niin huomattavasti pidempi tutustumisjakso yhdessä vanhemman kanssa, jotta päiväkotitulee tutuksi ja turvalliseksi. Hylätyksi tulemisen pelko voi olla lapsella hyvin vahva, joten rauhassa toteutettu tutustumisjakso luo lapselle turvallisuuden tunnetta.

Ennakoitavuus ja toistettavuus

- Selkeä päivärytmi, esimerkiksi kuvakorttien avulla
- Mahdolliset muutokset kerrotaan lapselle tarpeeksi ajoissa.
- Jos lähdetään retkelle, niin lapselle on hyvä kertoa minne ollaan menossa ja, että tulemme sieltä myös takaisin, jonka jälkeen vanhemmat tulevat hakemaan.

Joustavuus

- Pohditaan, mitkä käytännöt ovat sellaisia joista halutaan pitää kiinni ja mistä voidaan joustaa. Ei pitäydytä väkisin totutuissa käytännöissä vaan joustetaan mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi aamulla päiväkotiin tullessa, sillä erotilanteet voivat olla haastavia.
- Myös päiväunille meno voi synnyttää pelkoa, joten päiväunille menoa totutellaan pienin askelin uudessa paikassa. Myös yövalo voi auttaa, jos lapsella on pimeän pelkoa

Turvallisuus

- Vanhemmat tai henkilökunta nimeää aikuiset, jotka ovat aamulla vastassa, jotta päiväkotitulo tuntuisi mahdollisimman turvalliselta, kun siellä on tutut aikuiset odottamassa.
- Hyvä idea on myös nimetä lapselle omahoitaja.
- Lapsen pitää saada kokemus siitä, että aikuiseen voi luottaa. Esimerkiksi että aikuiset huomaavat ja puuttuvat, jos lapsi jätetään leikin ulkopuolelle, vaikei lapsi osaa itse asiaa ilmaista.

Sosiaalisten suhteiden ja leikin tukeminen

- Lapsella voi olla vaikeuksia päästä leikkiin mukaan tai pitää omia puoliaan – antaa viedä lelut käsistä ja toisten etuilla jonossa.
- Lapsella saattaa olla ylikorostunut tarve pitää puoliaan ja lapsi saattaa määrällä muita.
- Kielen kehitys saattaa olla jäljessä, joten sen tukeminen on tärkeää esimerkiksi kuvien avulla. Kielen kehityksen tukeminen tulee aloittaa heti.

Tunteiden näyttäminen

- Kaikki lapset eivät osaa tai pysty näyttämään negatiivisia tunteitaan muualla kuin kotonaan.
- Tunteiden nimeämistä voidaan harjoitella yhdessä, esimerkiksi tunnekorttien avulla.
- Lasta pitäisi auttaa, tukea, rohkaista ja neuvoa näyttämään negatiivisia ja positiivisia tunteita. Kiltin ja iloisen oloinen lapsi ei välttämättä oikeasti ole kaiken aikaa kiltti ja iloinen. Pinnan alla voi olla surullinen, pettynyt ja vihainen - hän ei vain pysty näyttämään sitä.

Perhe

- Nimetään lapselle kuka häntä on iltpäivällä tulossa hakemaan.
- Omaan lokeroon voi myös laittaa vanhemmista valokuvia, joita voidaan yhdessä lapsen kanssa selata.
- Puhutaan paljon lapselle myönteisessä sävyssä perheestä. Ei kutsuta lapsen vanhempia adoptiovanhemmiksi vaan äideiksi ja isiksi. Adoptio on vain juridinen osa perheen muodostumisessa.

KIRJAVINKKI

- Kontu, Elina – Suhonen, Eira 2005. Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus.

AVOIN YHTEISTYÖ

Varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä rooli lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen tukemisessa ja se lähtee aina liikkeelle lapsen tarpeista. Yhteistyön tarkoituksena on yhdistää kasvattajan ammatillinen asiantuntemus sekä vanhempien oman lapsen tuntemus. On tärkeää, että keskustelu on dialogista ja avointa. Ammatillisena kannattaa rohkeasti kysyä vanhemmilta lapsen taustasta ja mieltä askarruttavista asioista. Kaikkea lapsen taustasta ei tarvitse tietää, mutta jos taustassa on jotain erityistä mikä varhaiskasvattajien tulee tietää, on siitä hyvä puhua heti aluksi. Vanhempien kanssa on hyvä keskustella heti alussa adoptiosta ja millä tavalla perhe haluaa asiasta keskusteltavan, tietääkö lapsi itse omasta varhaislapsuudestaan ja mitä hänelle asiasta voidaan puhua.

Adoptiosta ei kannata tehdä kummallista ja vaivaannuttavaa asiaa, sillä adoptiolapselle se on arkipäiväinen asia. Kun lapsen tausta on ammattilaisten tiedossa, on lapsen kasvua ja kehitystä helpompi tukea ja vanhempien kanssa pystytään keskustelemaan kehityksen kulusta ja huolta herättävistä asioista. Yhteistyön yksi tärkeä tavoite on tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen jollekin kasvun, kehityksen tai oppimisen alueelle mahdollinen tuen tarve ja luoda yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa yhteinen toimintastrategia lapsen tukemiseksi.

